

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Gretos Zubieliauskaitės
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Kreditorių interesų gynyba įmonių bankroto procese pagal Lietuvos
teismų praktiką**

Vadovas: lekt. Egidijus Laužikas

Recenzentas: doc. dr. Rimantas Simaitis

Vilnius

2016

LITERATŪROS SĄRAŠAS

IŽANGA	2
1. KREDITORIŲ INTERESŲ GYNYBA BANKROTO PROCESĖ.....	5
1.1. Kreditorių interesų gynimas kaip bankroto proceso tikslas	5
1.2. Kreditorių interesų gynimo samprata ir reikšmė.....	7
2. KREDITORIŲ INTERESŲ GYNIMO BŪDAI	10
2.1. Teismo atliekami veiksmai, siekiant apginti kreditorių interesus	10
2.1.1. Kreditorių reikalavimų tvirtinimas	11
2.1.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas	14
2.1.3. Taikos sutarties sudarymas	18
2.2. Bankroto administratoriaus atliekamų veiksmų, kuriais siekiama apginti kreditorių interesus, analizė	23
2.2.1. Kreditorių sąrašo sudarymas	23
2.2.2. Disponavimas bankrutuojančios įmonės turtu.....	25
2.2.3. Sandorių ginčijimas <i>actio Pauliana</i> pagrindu	29
2.2.4. Sandorių pripažinimas negaliojančiais	34
2.2.5. Bankrutuojančios įmonės sandorių vykdymas	37
2.3. Kiti įstatyme numatyti kreditorių interesų gynimo būdai	39
2.3.1. Netiesioginis ieškinys	39
2.3.1. Pareiga pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo	43
3. TYČINIO IR NUSIKALSTAMO BANKROTO ANALIZĖ	48
IŠVADOS	57
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	59
SANTRAUKA	67
SUMMARY	68

IŽANGA

Kreditorių interesų gynimas įmonių bankroto procese yra užtikrinamas bankroto administratoriaus, teismo ir pačių kreditorių atliekamais veiksmais. Nors teisės aktuose nėra įtvirtinto sąrašo priemonių, kuriomis yra ginami kreditorių interesai bankroto procese, tačiau sistemaiškai aiškinant bei taikant teisės aktų nuostatas, yra išskiriami tam tikri kreditorių interesų gynimo būdai.

Šiame magistro darbe analizuojamos, autoriaus nuomone, svarbiausios bankroto administratoriaus bei teismo teisės aktuose įtvirtintos teisės ir pareigos, taip pat pačių kreditorių teisės, *actio Pauliana*, netiesioginio ieškinio pareiškimas, tyčinio ir nusikalstamo bankroto atskyrimo analizė bei nusikalstamo bankroto taikymo problematika. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtomis priemonėmis siekiama, jog bankroto procesas būtų efektyvus, o kreditorių interesai būtų maksimaliai patenkinti.

Pažymėtina, kad nors yra nemažai būdų, kuriais yra ginami kreditorių interesai, tačiau reikia įvertinti, ar vis dėlto jais yra maksimaliai ir efektyviai pasiekiamas kreditorių reikalavimų patenkinimas.

Nagrinėjamos temos aktualumas. Pirma, kreditorių interesų gynimas yra vienas svarbiausių bankroto proceso tikslų. Atkreiptinas dėmesys, kad bankroto procese turi būti tarpusavyje derinami bankrutuojančios įmonės bei kreditorių interesai, tačiau pagrindinis tikslas bankroto procese visgi yra tenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto. Tokios pozicijos laikomasi Lietuvos teismų praktikoje, kurioje akcentuojama, kad „Pagrindinis bankroto procesui keliamas tikslas – patenkinti kreditorių reikalavimus. Šis tikslas yra galutinis rezultatas, kurio siekiama bankroto procedūromis”.¹ Remiantis tokia teismų pozicija, galima daryti išvadą, kad nagrinėjama tema yra itin aktuali, siekiant išsiaiškinti, ar nustatytu teisiniu reguliavimu yra pasiekiamas vienas iš pagrindinių bankroto proceso tikslų.

Antra, kas metus didėja bankrutuojančių įmonių skaičius. Remiantis statistikos duomenimis, kiekvienais metais Lietuvoje vis daugėja įmonių, kurioms yra pradėti bankroto procesai. Nuo 1993 m. iki 2015 m. lapkričio 30 d. buvo pradėti 18014 bankroto procesų, o palyginus pastaruosius (2014 m. - 2015 m.) skaičius išaugo netgi 20,8 procentų: 2014 m. sausio – birželio mėnesiais buvo iškelti 1482 bankrotai, o 2015 m. sausio – birželio

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėtinė teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje VSDFV Vilniaus miesto skyrius v. UAB „Revi“, Nr. 3K-7-326/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų syriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Gamafondas“ v. UAB „Retail“, Nr. 3K-3-488/2011.

mėnesiais – 1790 bankrotų.² Remiantis šia statistika, darytina išvada, kad kasmet bankroto procedūrų yra pradama vis daugiau, todėl itin svarbu, kad būtų tinkamai apginti bankrutuojančių įmonių kreditorių interesai.

Trečia, keičiami kreditorių interesų gynimą reglamentuojantys teisės aktai. Pažymėtina, kad nors esminiai kreditorių interesų gynimo būdai yra pastovūs (*actio Pauliana*, netiesioginis ieškinys, teisė inicijuoti bankroto bylą ir pan.), tačiau darytina prielaida, kad Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo pakeitimai galimai lemia didėjančių kreditorių interesų gynimo užtikrinimą. Atsižvelgiant į tai, svarbu išsiaiškinti, ar pakeitimais yra efektyviau užtikrinamas kreditorių interesų gynimas.

Ketvirta, iki šiol nėra nagrinėtas baudžiamosios ir civilinės teisės santykis, bankrotą kvalifikuojant kaip nusikalstamą. Nėra atskleista nusikalstamo bankroto taikymo problematika.

Objektas. Šio tyrimo objektas yra kreditorių interesų gynība bankroto procese pagal teismų praktiką.

Darbo tikslas. Išanalizuoti kreditorių interesų gynimo bankroto procese būdus, specifiką, jų taikymą ir taikymo problematiką.

Darbo uždaviniai:

- atskleisti teisinio reguliavimo trūkumus bei privalumus, palyginti su ankstesniu teisiniu reguliavimu;
- atskleisti kreditorių interesų gynbos bankroto procese ypatumus, remiantis Lietuvos teismų praktika;
- išanalizuoti baudžiamosios ir civilinės teisės atribojimą, veiką kvalifikuojant kaip nusikalstamą bankrotą, remiantis Lietuvos teismų praktika.

Metodai. Darbe naudojami šie metodai:

- analitinis metodas, kurio pagalba išanalizuota teisinė mokslinė literatūra, teisės aktai, reglamentuojantys kreditorių interesų gynybą bei aktuali teismų praktika, kuri ir sudaro šio darbo pagrindą;
- sisteminės analizės metodas, kuriuo aiškinama teisės normų, reglamentuojančių kreditorių interesų gynybą bankroto procese, reikšmė;
- lyginamasis metodas naudojamas analizuojant teisės aktų pakeitimus bei teismų praktikos kaitą;

² Lietuvos Respublikos įmonių bankroto valdymo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos. *Bankroto ir restruktūrizavimo procesų eiga už laikotarpį 1993 – 2015-11-30* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/assets/Paslaugos/Duomenys-ir-analiz/Bankroto-ir-restruktūrizavimo-proces-mnesiniai-duomenys/sk-20151229-eiga.pdf>> [žiūrėta 2016-01-22].

- loginis metodas padeda atskleisti egzistuojančius ryšius tarp teisės aktų, teismų praktikos bei teisės doktrinos;
- apibendrinimo metodas naudojamas siekiant apibendrinti tiek atskiras darbo dalis, tiek visą darbą, o remiantis šiais daliniais apibendrinimais, padaryti esmines išvadas;
- vertinamasis – išanalizavus tam tikrus probleminius klausimus, kylančius teismų praktikoje, pasiūloma problemų sprendimo būdų bei pateikiama vertinamoji nuomonė.

Originalumas. Iki šiol kreditorių interesų gynimas bankroto procese nebuvo išsamiai analizuotas. Nors teismų praktikos šia tema yra ganėtinai daug, tačiau ji nėra susisteminta, taip pat nėra padarytos aiškios bei nuoseklios išvados kreditorių interesų gynimo klausimais. Be kita ko, nagrinėjama tema yra itin mažai mokslinių tiriamųjų darbų, kuriuose būtų atskleista problematika bei pagrindiniai kreditorių interesų gynimo aspektai. Atkreiptinas dėmesys, kad šia tema pastaraisiais metais magistro darbų taip pat nebuvo rašyta. Kadangi nėra išsamios ir gausios literatūros, kurioje aptariamas bei analizuojamas kreditorių interesų gynimas bankroto procese, todėl svarbu analizuoti Lietuvos teismų praktiką.

Be kita ko, dėl neišsamios analizės atsiranda neapibrėžtumas, dėl kurio kreditorių interesai galimai nėra tinkamai ir efektyviai ginami. Taigi, siekiant efektyvaus bei operatyvaus pažeistų kreditorių teisių gynimo, būtina kreditorių interesų gynimo bankroto procese būdų taikymo analizė bei susistemėjimas. Tai, kad magistro darbo tema yra nepakankamai analizuota, tačiau įdomi bei aktuali, lemia šio darbo originalumą.

Darbo šaltiniai. Pagrindiniai šio darbo šaltiniai, kuriais naudojamosi rengiant darbą, yra Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas ir Lietuvos Respublikos teismų praktika.

1. KREDITORIŲ INTERESŲ GYNYBA BANKROTO PROCESU

1.1. Kreditorių interesų gynimas kaip bankroto proceso tikslas

Sparčiai kintant ekonominei situacijai Lietuvoje, juridiniai asmenys yra ne tik steigiami, kuriami nauji inovatyvūs projektai, darbo vietos, tačiau neretai tenka susidurti ir su įmonių nemokumu bei bankrotu, kuri sąlygoja įmonių pradelsti įsiskolinimai kreditoriams, ne laiku ir netinkamai vykdomos arba apskritai nevykdomos prievolės. Siekiant išsaugoti įmonių veiklą, sukurtas darbo vietas, užtikrinti įmonės kreditorių interesus, Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtinti restruktūrizavimo bei bankroto institutai.

Įmonių kreditoriai yra vieni iš bankroto proceso dalyvių, kurių interesus viso bankroto proceso metu siekiama apginti, o reikalavimus patenkinti. Remiantis Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 3 straipsniu, įmonės kreditoriai – fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles ir įsipareigojimus.³ Atsižvelgiant į ĮBĮ pataisas, teismų praktiką, kasacinio teismo išaiškinimus, darytina išvada, kad vienas iš pagrindinių ir svarbiausių bankroto proceso tikslų yra įmonės kreditorių interesų gynimas bei pareikštų reikalavimų patenkinimas iš bankrutuojančios įmonės turto.

Kasacinis teismas ne kartą yra pabrėžęs savo poziciją dėl bankroto proceso tikslų: „<...> bankroto proceso ypatumus lemia specifinis bankroto proceso tikslas – tenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto, tuo pat metu įmonei – skolininkei likviduojant skolų našta, taip apsaugant įmonę nuo dar didesnių skolų, o kreditorius – nuo įsipareigojimų nevykdymo“⁴; „<...> pagrindinis bankroto proceso tikslas – patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus. Bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimas yra galutinis rezultatas, kurio siekiama bankroto procedūromis“.⁵ Atsižvelgiant į tokią teismų poziciją, darytina išvada, kad bankroto procesas yra nukreiptas išimtinai į kreditorių reikalavimų patenkinimą, t. y. siekiama apginti kreditorių interesus, išsaugoti kuo daugiau įmonės turto ir iš tenkinti kreditorių finansinius reikalavimus.

ĮBĮ yra įtvirtinta sąvoka, kuri apibrėžia, kas yra laikoma bankroto procesu. Pažymėtina, kad bankroto procesas yra įmonės bankroto procedūrų visuma, kuri gali būti vykdoma

³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *Marijampolės apskrities valstybinė mokesčių inspekcija v. IĮ V. ir S. Mačiulių prekybos centras*, Nr. 3K-7-362/2007.

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank Finland Plc v. UAB „Ingero“*, Nr. 3K-3-16/2014.

teismo arba ne teismo tvarka.⁶ Atsižvelgiant į išsikeltus tikslus, šio darbo objektą bei apimtį, analizuojama tik kreditorių interesų gynyba teismo tvarka. Remiantis bankroto proceso sąvoka, darytina išvada, kad visi veiksmai, kuriuos atlieka bankroto procese dalyvaujantys subjektai, siekdami pripažinti įmonę nemokia bei patenkinti kreditorių reikalavimus, laikytini įmonės bankroto procesu. Atkreiptinas dėmesys, kad nors nei teisės doktrinoje, nei ĮBĮ nėra išvardinti bankroto proceso tikslai, tačiau remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija, išskiriama keletas tikslų – tai bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimas ir skolininko teisių bei teisėtų interesų apsauga. Teismų praktikoje ne kartą pažymėtina, jog „<...> nurodytus du tikslus, t. y. kreditorių ir skolininko interesų apsaugą, reikia derinti“.⁷

Atkreiptinas dėmesys, kad šie pagrindiniai bankroto proceso tikslai, kurie yra išskiriami vadovaujantis nuosekliai formuojama teismų praktika, nekinta. Pozicijos dėl kreditoriaus bei skolininko interesų derinimo teismai laikėsi ir anksčiau. Galiojant 2006 m. gegužės 5 d. ĮBĮ redakcijai⁸, teismai, aiškindami bankroto proceso tikslą, konstatavo, kad „Nors pagal bankroto procedūrų teisinio reglamentavimo prasmę, iškelus įmonės bankroto bylą, prioritetą teikiamas kreditorių finansiniams reikalavimams patenkinti, tačiau ir tokiu atveju turi būti racionaliai vadovujamasi kreditoriaus ir skolininko interesų pusiausvyros principu“.⁹ Pažymėtina, kad galiojant 2009 m. sausio 1 d. ĮBĮ redakcijai¹⁰, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad „<...> nors bankroto procese kreditorių ir skolininko interesų apsaugą reikia derinti, tačiau prioritetu vis vien turi būti laikoma kreditoriaus interesų apsauga, o skolininko interesų apsaugos tikslas egzistuoja tik greta to“.¹¹

Taigi, remiantis aukščiau aptarta teismų praktika, suponuojama, kad nors kreditorių ir skolininko interesai turi būti derinami tarpusavyje, tačiau bankroto procesas visgi yra nukreiptas į kreditorių interesų patenkinimą, užtikrinant bankroto proceso efektyvumą ir skolininko interesų nepažeidžiamumą per kuo trumpesnę laiką patenkinant kreditorių finansinius reikalavimus.

⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, nr. 31-1010.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank Finland Plc v. UAB „Ingero“*, Nr. 3K-3-16/2014.

⁸ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 10, 14 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006-04-20, nr. 50-1799.

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Valstybės turto fondas v. BUAB „Okseta“ ir kt.*, Nr. 3K-3-166/2008.

¹⁰ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13-1, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008-05-22, nr. 65-2456.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. liepos 28 d. nutartis II V. ir S. Mačiuliuų prekybos centras v. V. M., Nr. 3K-3-249/2009.

Be kita ko, teigtina, kad aukščiau nurodyti bankroto proceso tikslai yra suformuoti ne tik teismų praktikoje, tačiau netiesiogiai ir ĮBĮ. Pažymėtina, kad dauguma įstatymo nuostatų yra nukreiptos į kreditorių reikalavimų patenkinimą bei interesų užtikrinimą. Pavyzdžiui, nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, tik bankroto administratoriui suteikiama teisė valdyti, naudoti bei disponuoti įmonės turtu (ĮBĮ 14 straipsnio 1 dalies 1 punktas), užtikrinti bankrutuojančios įmonės turto apsaugą (ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalies 4 punktas), pareikšti ieškinius teisme dėl bankrutuojančios įmonės ir trečiųjų asmenų sandorių pripažinimo negaliojančiais (ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalies 8 punktas) ir kt. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu teisiniu reguliavimu siekiama užtikrinti, jog bankrutuojančios įmonės turtas būtų išsaugotas, įmonės skolos nedidėtų ir būtų galima patenkinti kreditorių pareikštus finansinius reikalavimus. Įstatyme neįtvirtinus minėtų nuostatų, kreditorių interesai negalėtų būti tinkamai apginti, o tai reikštų, kad nebūtų įgyvendintas vienas iš prioritetinių ĮBĮ tikslų. Taigi, darytina išvada, kad priimamais teismų sprendimais, siekiama įgyvendinti įstatyme numatytus tikslus, užtikrinant kreditorių interesus.

1.2. Kreditorių interesų gynimo samprata ir reikšmė

Atsižvelgiant į teismų praktiką bei ĮBĮ nuostatas, teigtina, kad įmonių bankroto procesas yra nukreiptas į įmonės kreditorių reikalavimų patenkinimą. Kadangi bankrutuojanti įmonė gali turėti pakankamai didelį skaičių kreditorių, todėl kreditoriai yra išskiriami į tam tikras kategorijas, pirmiausia, siekiant patenkinti labiausiai socialiai pažeidžiamų kreditorių reikalavimus, o tik patenkinus jų, visų likusių.

Kai kurie iš reikalavimų gali būti užtikrinami įkeitimu arba hipoteka, todėl tam, kad nepažeisti civilinių santykių stabilumo, be eilės yra tenkinami tų kreditorių reikalavimai, kurie buvo užtikrinti. Tokiu atveju, pardavus turtą, gautos lėšos perduodamos kreditoriams, patenkinant jų reikalavimą, o likusi suma įskaičiuojama į bendrą bankrutuojančios įmonės turto masę, iš kurios tenkinami kitų kreditorių reikalavimai. Atsiskaičius su kreditoriais, kurių reikalavimai buvo užtikrinti hipoteka arba įkeitimu, tenkinami kitų kreditorių reikalavimai, remiantis ĮBĮ 35 straipsniu. Jame yra išskiriamos trys kreditorių eilės:

- 1) darbuojų reikalavimai, susiję su darbo santykiais; reikalavimai atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo nelaimingo atsitikimo darbe; fizinių ir juridinių asmenų reikalavimai apmokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją;

2) mokesčių ir kitų įmokų į biudžetą ir dėl privalomojo valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų; dėl paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir paskolų, gautų su valstybės ar garantijų institucijos, už kurios įsipareigojimų vykdymą garantuoja valstybė, garantija; dėl paramos, suteiktos iš Europos Sąjungos lėšų ir valstybės biudžeto lėšų;

3) visi likusieji kreditorių reikalavimai.

Remiantis bankroto proceso teisiniu reguliavimu, atkreiptinas dėmesys, kad kreditoriais gali būti ne tik fiziniai ar juridiniai asmenys, kuriems bankrutuojanti įmonė yra neįvykdžiusi prievolių arba jas įvykdžiusi netinkamai, tačiau ir įmonės darbuotojai, su kuriais įmonė yra neatsiskaičiusi, remiantis darbo santykiais, arba valstybė, su kuria įmonė yra neatsiskaičiusi pagal galiojančius teisės aktus, negražinusi paskolos ar paramos sumų.

Be kita ko, atkreiptinas dėmesys, kad galimų kreditorių sąrašas, įtvirtintas ĮBĮ nėra baigtinis, todėl kiekvienas asmuo, manantis, kad jo teisėti interesai yra pažeisti, gali kreiptis į įmonės bankroto administratorių, pareikšdamas savo reikalavimus, arba kreiptis į teismą su pareiškimu dėl bankroto bylos iškėlimo.

Svarbu pažymėti, kad nors ĮBĮ yra numatyta kreditorių reikalavimų tenkinimo eilė bei tvarka, bankroto procese itin svarbu užtikrinti lygiateisiškumą. Teisės doktrinoje nurodytina, kad skirtingų teisių suteikimas skirtingoms kreditorių grupėms lygiateisiškumo principo nepažeidžia, nes šių grupių išskyrimas turi specifinius tikslus ir remiasi objektyviais kriterijais. Be to, tam tikrų kreditorių išskirtinumas, nesudaro pagrindo konstatuoti nelygiateisiškumą, kadangi tos pačios grupės kreditoriai yra vertinami vienodai, o reikalavimai tenkinami proporcingai, neišskiriant tam tikrų grupės kreditorių kaip prioritetinių.¹²

Autorius sutinka su pozicija, kad kreditorių eilė yra sudaroma, atsižvelgiant į subjektų svarbą bei specifiškumą, teisinių santykių rūšį bei pobūdį, kurie sieja skolininką bei kreditorių, be to, kreditorių eilė užtikrina teisinių santykių stabilumą ir tvarką, tačiau būtina atsižvelgti ir į padarinius bei į kreditorių faktinį nelygiateisiškumą, kuris atsiranda, tenkinant tik dalies kreditorių reikalavimus.

Nelygiateisiškumas gali būti nustatomas, remiantis ĮBĮ 35 straipsnio 7 dalimi, kurioje įtvirtinta, kad darbuotojų reikalavimai gali būti tenkinami ir iš Garantinio fondo lėšų. Pažymėtina, kad kitiems kreditoriams tokia galimybė nėra numatyta, todėl teigtina, kad darbuotojams yra taikomas prioritetas ir didėja galimybė, kad jų reikalavimai bus patenkinti.

¹² KAVALNĖ, S., *et al.* *Bankroto teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.

Taipogi svarbią reikšmę turi ĮBĮ 35 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka, pagal kurią, kiekviename etape kiekvienos paskesnės eilės kreditorių reikalavimai tenkinami po to, kai visiškai patenkinti atitinkamo etapo pirmesnės eilės kreditorių reikalavimai. Jeigu neužtenka lėšų visiems vieno etapo vienos eilės reikalavimams visiškai patenkinti, šie reikalavimai tenkinami proporcingai pagal priklausančią kiekvienam kreditoriui sumą. Taigi, galima daryti išvadą, kad ši nuostata sąlygoja kreditorių nelygiateisiškumą, kadangi trečiosios eilės kreditorių reikalavimai patenkinami yra retai.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, kad nors bankroto procese siekiama patenkinti visų kreditorių reikalavimus, nepažeidžiant lygiateisiškumo principo, tačiau kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka sukuria nelygiateisę padėtį trečiosios eilės kreditoriams, kadangi jų reikalavimai tenkinami tik tada, kai atsiskaitoma su aukštesnės eilės kreditoriais. Tokia padėtis pažeidžia kreditorių interesus, kadangi proporcingai nėra atsiskaitoma su visais kreditoriais, o skolininkei turint mažai turto ar lėšų, iš kurių yra tenkinami reikalavimai, dažnai susiklosto situacija, kai ne prioritetiniai kreditoriai nukenčia.

2. KREDITORIŲ INTERESŲ GYNIMO BŪDAI

2.1. Teismo atliekami veiksmai, siekiant apginti kreditorių interesus

Bankroto procesas yra svarbus tiek valstybės ekonominei situacijai, tiek socialinei, todėl sprendžiant įmonių bankroto bylas, svarbu užtikrinti viešąjį interesą. Bankroto procese teismas vaidina didelį vaidmenį, kadangi atlieka ne tik pagrindinę savo funkciją vykdyti teisingumą, tačiau ir kitas funkcijas, kurios teismui yra numatytos ĮBĮ.

Remiantis ĮBĮ, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksu (toliau - CPK) ir teismų praktikos analize, darytina išvada, kad teismas atlieka daug organizacinio, administracinio pobūdžio veiksmų. Pavyzdžiui, teismas gali reikalauti iš įmonės vadovo ar savininko ūkinės, finansinės būklės duomenų, turi pareigą kviešti į teismą kreditorius, paskirti bankroto administratorių, nustatyti kitas aplinkybes, turinčias reikšmės bylai ir kt.

Be to, teismas bankroto proceso metu turi būti aktyvus ir kontroliuoti visą proceso eigą. Teismai ne kartą bylose yra pažymėję teismų pareigą būti aktyviems ir užtikrinti viešojo intereso gynimą: „Bankroto bylų procese teismas turi būti aktyvus, nes ĮBĮ normos yra viešosios teisės normos“¹³; „<...> teismas turėjo aiškintis visas aplinkybes, nurodytas šalių procesiniuose dokumentuose, ir jas patikrinti remiantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.¹⁴; „<...> atsižvelgiant į viešojo intereso egzistavimą bankroto bylose, teismas jose turi būti aktyvus“.¹⁵ Remiantis išanalizuota teismų praktika, darytina išvada, kad teismas privalo rinkti įrodymus, tikrinti aplinkybių pagrįstumą. Taigi, teismas bankroto procese atlieka itin svarbų vaidmenį, o neatliekant šios pareigos, priimtas sprendimas gali neužtikrinti kreditorių interesų gynimo, vadinasi, neįgyvendinti pagrindinio bankroto proceso tikslo.

Tai, kad teismas bankroto procese atlieka ne tik savo vieną iš pagrindinių funkcijų – vykdyti teisingumą, priimant teisėtus sprendimus, tačiau ir daugelį kitų organizacinių funkcijų, yra siejama su viešojo intereso užtikrinimu. Pažymėtina, kad viešasis interesas bankroto procese yra kildinamas iš siekio užtikrinti valstybės ekonominį stabilumą. Atsižvelgiant į tai, teismas, atlikdamas savo pareigas bankroto procese bei priimdamas sprendimus, turi visiškai įsitikinti sprendimų teisėtumu. Be kita ko, teismui esant aktyviam,

¹³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyrius. 2014 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rosleta“ v. UAB „Mainlogistics“, Nr. 2-1117/2014.

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „AZA trade“ v. UAB „Transtira“, Nr. 3K-3-623/2012.

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 2 d. nutartis civ. byloje A. S., M. S. v. LAB bankas Snoras, Nr. 3K-3-106/2014.

labiau yra užtikrinami kreditorių interesai, kadangi teismas yra įpareigotas atsižvelgti į visas aplinkybes ir priimti tik pagrįstus, abejonių nekeliančius sprendimus.

2.1.1. Kreditorių reikalavimų tvirtinimas

Pažymėtina, kad bankroto procese kreditoriaus statusas yra įgyjamas, teismui patvirtinus kreditorinį reikalavimą. Vadinasi, asmuo, kuris per nustatytą terminą nepateikė bankroto administratoriui savo reikalavimo bei jį pagrindžiančių įrodymų, negali būti pripažįstamas bei laikomas kreditoriumi, tuo pačiu negali būti patenkinamas ir jo reikalavimas.

Kadangi bankroto procedūromis siekiama apsaugoti ne pavienių kreditorių teises, tačiau patenkinti visų reikalavimus, todėl itin svarbus yra ĮBĮ 20 straipsnis, kuriame numatyta, kad nuo bankroto bylos iškėlimo dienos laikoma, kad visi bankrutuojančios įmonės skolų mokėjimo terminai yra pasibaigę. Taigi, reikalavimus gali reikšti visi kreditoriai, kuriuos siejo sutartiniai santykiai su skolininku ir bankrutuojanti įmonė turi įvykdyti įsipareigojimus. Be to, nors pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo gali pateikti tik tie kreditoriai, kurių prievolių įvykdymo terminai yra jau suėję, visi kiti kreditoriai, tik iškėlus bankroto bylą, turi teisę kreiptis į bankroto administratorių su savo reikalavimais, kuriuos bankroto procese tvirtina teismas, priimdamas nutartį.

Vadinasi, nepaisant to, kad ne visi kreditoriai turi teisę inicijuoti bankroto procedūrą, tačiau visi turi teisę reikšti pagrįstus reikalavimus ir siekti jų patenkinimo. Teismui patvirtinus finansinius reikalavimus, visi kreditoriai atsiranda lygioje padėtyje ir gali dalyvauti bankroto procedūrose. Darytina išvada, kad tokiu būdu yra užtikrinami visų kreditorių interesai, siekiant nepažeisti lygiateisiškumo principo.

Įstatymų leidėjas, siekdamas užtikrinti kreditorių interesus, įstatyme įtvirtino galimybę kreditoriui, pažeidus nustatytą terminą, kreiptis į teismą su reikalavimais, nurodant svarbias termino praleidimo priežastis. Kadangi ĮBĮ nėra įtvirtinto sąrašo aplinkybių, kurios pripažįstamos svarbiomis, todėl teismas turi pareigą kiekvieną atvejį įvertinti individualiai. Vienoje iš nagrinėtų bylų teismas įvertinto rašytinius įrodymus, kuriais grindžiamas finansinis reikalavimas bei konstatavo, kad bankrutuojanti įmonė kreditoriui liko skolinga. Be to, nenustatė piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis ar pareiškėjo nerūpestingumo, nustatė, kad bankroto procesas nebuvo užvilktas, todėl nusprendė atnaujinti praleistą terminą. Be to, teismas akcentavo, kad termino neatnaujinimas turėtų neigiamų padarinių kreditoriui, būtų pažeisti bendrieji teisės principai ir bankroto proceso tikslai.¹⁶ Remiantis

¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 1 d. nutartis, civilinėje byloje T. R. v. UAB „Finansų srutai“, Nr. e2-1562-241/2015; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų

tokia teismų pozicija, darytina išvada, kad siekiant įgyvendinti bankroto proceso tikslus, privaloma sudaryti galimybes kreditoriams pareikšti reikalavimus. Taigi, spręstina, kad teisiniu reguliavimu bei teismų išaiškinimais, siekiama apginti kreditorių interesus ir įtraukti juos kaip dalyvius į bankroto procesą.

Pažymėtina, kad teismas tvirtina tik tuos kreditorių reikalavimus, kurie yra pakankamai pagrįsti ir dėl jų nekyla jokių abejonių: „Teismas nėra įpareigotas tvirtinti visus be išimties administratoriaus pripažintus reikalavimus, t. y. gali patvirtinti administratoriaus ginčijamus kreditorių pareikštus reikalavimus arba atsisakyti juos tvirtinti, sumažinti ar padidinti <...>. Teismas tik tuomet tvirtina kreditoriaus pareikštą reikalavimą, jeigu iš byloje esančių duomenų gali padaryti išvadą, kad toks reikalavimas yra pagrįstas įrodymais, kurių nepaneigia kiti įrodymai“.¹⁷ Dažnai pasitaiko atveju, kai teismas nutartimi patvirtina tik dalį pareikštų kreditorinių reikalavimų, nuroydamas, kad kiti reikalavimai nėra pakankamai pagrįsti. Atkreiptinas dėmesys, kad kreditoriai, kurių reikalavimai nėra patvirtinami, gali tikslinti pateiktus duomenis, iki kol teismas priima nutartį nutraukti bankroto bylą arba priima sprendimą dėl įmonės pabaigos. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje: „<...> kreditorių reikalavimai gali būti tikslinami per visą bankroto bylos nagrinėjimo eigą iki įmonės pabaigos, net jeigu jie ir nepareikšti per teismo nustatytą terminą“.¹⁸

Kadangi kreditorių finansiniai reikalavimai patvirtinami ne vienu metu, tokia situacija gali lemti lygiateisiškumo principo pažeidimą. Šis kreditorių nelygiateisiškumas atsiranda tuo atveju, kai patvirtinus tik dalį kreditorinių reikalavimų, dalis kreditorių gali naudotis savo procesinėmis teisėmis, o kita dalis jų neturi, kadangi dar tik bando įrodyti savo reikalavimų pagrįstumą.

Kai kurių autorių nuomone, nevienodas reikalavimų tvirtinimo momentas pažeidžia lygiateisiškumą, kadangi tie, kurių reikalavimai patvirtinami iš karto, tampa byloje dalyvaujaniais asmenimis ir įgyja visas procesines teises, o kiti dalyviais gali tapti kur kas vėliau, nors kreditorių susirinkime jau gali būti priimami esminiai sprendimai.¹⁹

skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje AB Seesam Insurance AS v. UAB „Apgyvandinimo sprendimai, Nr. 2-1607-943/2015.

¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Archikadas“ v. UAB „Žirmuva“, Nr. 2-1356-178/2015.

¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Archikadas“ v. UAB „Žirmuva“, Nr. 2-1356-178/2015; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus miesto skyrius v. UAB „Revi“, Nr. 3K-7-326/2007; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos v. UAB TRANSPA, Nr. 2-1359-302/2015.

¹⁹ NORKUS, R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai. *Jurisprudencija*, 2004, t. 57 (49), 82-94.

Su šia pozicija autorius nesutinka, kadangi bankroto proceso vienas iš tikslų yra užtikrinti kuo greitesnį, efektyvesnį kreditorių interesų gynimą. Manytina, kad dažnai pasitaiko atveju, kai asmenys siekia piktnaudžiauti įmonės bankroto procedūromis, todėl siekiant kuo didesnės kreditorių interesų apsaugos, tiek bankroto administratorius, tiek teismas turi pareigą tikrinti pateiktus reikalavimus bei juos pagrindžiančius įrodymus. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje: „<...> procesinių terminų praleidimo priežastys neturi būti vertinamos formaliai, prioritetas turi būti teikiamas ne formalioms praleisto procesinio termino pasekmėms – kreditoriaus teisės bankroto byloje pareikšti kreditorinį reikalavimą paneigimui, o realiam teisingumui <...> kad būtų visiškai patenkinti įrodymais pagrįsti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimai“.²⁰ Todėl teismas turi įvertinti visus įrodymus ir priimti pagrįstą sprendimą, nepaisant to, kad kiti kreditoriai reikalavimus pateiks vėliau ir nedalyvaus bankroto procedūroje iš pradžių kaip proceso dalyviai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymėta, kad teismas reikalavimą tvirtina tik tada, jei iš byloje esančių duomenų galima padaryti išvadą, kad jis pagrįstas įrodymais, kurių nepaneigia kiti įrodymai.²¹ Vadinas, teismas, siekdamas užtikrinti visų kreditorių interesų gynimą, tvirtina tik tuos reikalavimus, dėl kurių nėra pagrįstų abejonių. Be kita ko, bankroto bylose egzistuoja viešasis interesas, todėl teismas jose privalo būti aktyvus ir rinkti įrodymus bei išsiaiškinti visas aplinkybes, prieš priimant pagrįstą sprendimą. Teismų praktikoje yra akcentuojama kad tuo atveju, „jeigu byloje nėra pakankamai duomenų padaryti išvadą dėl kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo, teismas turi imtis priemonių išsiaiškinti reikšmingas bylos aplinkybes tam, kad teisingai išspręstų nagrinėjamą klausimą“.²² Taigi, tik pagrįstų reikalavimų tvirtinimas (nepaisant skirtingo patvirtinimo momento) lemia kreditorių interesų gynimą.

Teismų praktikoje taip pat yra pažymėta, kad viešojo intereso įgyvendinimas gali būti užtikrintas tik tada, kai kreditoriais būtų pripažinti teisėtą reikalavimo teisę turintys asmenys. Priešingu atveju padidėtų bendra bankrutuojančios įmonės skolos suma ir sumažėtų kiekvieno kreditoriaus finansinių reikalavimų patenkinimo galimybė, kadangi galimai įmonės turto neužtektų visiems kreditoriams.²³ Taigi, teismas turi imtis priemonių, kuriomis būtų įsitikinama, kad pateiktas kreditoriaus reikalavimas yra visiškai pagrįstas ir

²⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 8 d. nutartis civilinėje byloje AB Seesam Insurance AS v. UAB „Apgyvandinimo sprendimai“, Nr. 2-1607-943/2015

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje AB DnB NORD bankas v. UAB „Vaiba“, Nr. 3K-3-369/2009.

²² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje R. U. v. UAB „Remuva“, Nr. 2-1139/2012.

²³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje G. J. v. UAB „Solestina“, Nr. 2-1036/2010.

dėl jo patvirtinimo nenukentės kiti kreditoriai. Atkreiptinas dėmesys, kad teismo vaidmuo yra labai svarbus, kadangi kreditorių interesai pilnavertiškai gali būti apginti tik tada, kai į procesą nebus įtraukti tie asmenys, kurie nepagrįstai iš bankrutuojančios įmonės turto reikalauja prievolės įvykdymo.

Remiantis teismų praktikos išaiškinimais, darytina išvada, kad tai, jog kreditorių reikalavimai gali būti tvirtinami keliomis nutartimis ir tik tada, kai yra įsitikinama, kad reikalavimai pagrįsti, yra užtikrinami visų kreditorių interesai, tuo pačiu į procesą neįtraukiant asmenų, kurių reikalavimai nėra pagrįsti arba abejotini.

Atsižvelgiant į tai, kad bankroto procesui itin svarbus efektyvumas bei kuo greitesnis kreditorių reikalavimų patenkinimas, todėl pasiūlymas dėl įstatymo pakeitimo, įtvirtinant visų kreditorių reikalavimų patvirtinimą vienu metu, vertinamasis kritiškai. Tokia autoriaus pozicija grindžiama operatyvumo principo užtikrinimu bei bene svarbiausiu bankroto proceso tikslu – apginti bei užtikrinti kreditorių interesus, patenkinant patvirtintus finansinius reikalavimus.

2.1.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas

ĮBĮ 9 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtinta galimybė teismo arba suinteresuoto asmens iniciatyva įmonei taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kurios galioja iki nutarties iškelti bankroto bylą arba atsisakyti ją iškelti įsiteisėjimo. Pažymėtina, kad laikinių apsaugos priemonių taikymas yra vienas iš būdų, kuriuo yra užtikrinami kreditorių interesai. Remiantis ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 2 punktu, priėmęs nutartį iškelti bankroto bylą, teismas arba teisėjas privalo uždėti įmonės nekilnojamajam turtui ir kitam ilgalaikiam materialiam turtui areštą, kuris galios iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos.

Laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos, siekiant kreditorių interesų gynimo, atsižvelgiant į tai, kad nesąžiningas įmonės vadovas, savininkas, valdymo organai, sužinoję apie pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo, galėtų imtis nesąžiningų veiksmų, t. y. perduoti, perduoti, perleisti ar kitokiu būdu perduoti įmonės turtą kitiems asmenims, siekdami išvengti patenkinti visų kreditorių reikalavimus ir suteikdami prioritetą vienam iš kreditorių arba turėdami tikslą apskritai neatsiskaityti su kreditoriais, pardavus, perleidus, perdavus visą įmonės turtą tretiesiems asmenims. Taigi, laikinių apsaugos priemonių taikymas užtikrina, kad pateikus pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo, nebūtų dar labiau pažeidžiami kreditorių interesai, sumažinant įmonės turtą.

Teismai formuodami nuoseklią poziciją, yra pažymėję, kad laikinosios apsaugos priemonės bankroto bylose yra taikomos ne tik pareiškimą padavusių, bet ir kitų įmonės

kreditorių reikalavimams užtikrinti. Be to, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas užtikrina atsakovo turimo turto apimties stabilumą ir finansines galimybes.²⁴ Taip pat teismų praktikoje ne kartą pažymėta, kad laikinųjų apsaugos priemonių tikslas yra užtikrinti ne tik ieškovo, bet ir visų įmonės kreditorių maksimaliai galimą reikalavimų patenkinimą bankroto proceso metu, užkertant kelią galimam atsakovo turto ar jo vertės sumažėjimui.²⁵ Todėl remiantis nuosekliai formuojama teismų praktika, darytina išvada, kad dar vienas svarbus aspektas, kurį užtikrina laikinosios apsaugos priemonės, yra visų kreditorių, o ne vieno prioritetinio, pateikusio pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, interesų gynimas. Manytina, kad toks reguliavimas įtvirtintas, remiantis fundamentaliu bankroto proceso principu - kreditorių lygiateisiškumu bei jo užtikrinimu.

Be kita ko, pažymėtina, kad nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių ir neužtikrinus įmonės turto apsaugos, būtų pažeisti kreditorių interesai, kadangi perdavus įmonės turtą tretiesiems asmenims, skolininkė netenka turto, iš kurio galėtų būti patenkinami kreditorių reikalavimai. Todėl ĮBĮ įtvirtinta laikinoji apsaugos priemonė - nekilnojamojo ar kito ilgalaikio materialaus turto areštas užtikrina visų kreditorių interesus, tokiu būdu uždraudžiant įmonės savininkui, valdymo organui ar vadovui imtis nesąžiningų veiksmų, siekiant išvengti prievolių įvykdymo. Remiantis kasacinio teismo išaiškinimu, ši laikinoji apsaugos priemonė skirta kreditorių interesams apsaugoti tarpiniu laikotarpiu, kai įmonei jau iškelta bankroto byla, bet jos valdymo organai dar nėra netekę savo įgaliojimų ir gali disponuoti savo turtu – jie šių įgaliojimų neteks tik tada, kai nutartis iškelti bankroto bylą įsiteisės.²⁶

ĮBĮ taip pat įtvirtinta, kad tuo atveju, jeigu dėl įmonės buvo priimti teismų ir kitų institucijų sprendimai ir pagal juos išduoti vykdomieji dokumentai arba kredito, mokėjimo ar elektroninių pinigų įstaigai duoti antstolio, kitų institucijų ar pareigūnų nurodymai areštuoti, nurašyti lėšas arba nutraukti lėšų išmokėjimą iš įmonės sąskaitos, įmonės turtas pagal šiuos vykdomuosius dokumentus ir nurodymus gali būti areštuojamas, tačiau šio turto realizavimas ar išieškojimas sustabdomas. Autoriaus nuomone, ši teisės norma itin gina kreditorių kaip visumos interesus, kadangi areštuotas turtas pagal vykdomuosius dokumentus negali būti išieškomas, ši procedūra yra sustabdoma, vadinasi, išimtinai iš areštuoto turto negali būti patenkinami vieno prioritetinio kreditoriaus reikalavimai.

²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Plungės skyrius v. AB „Linų audiniai“, Nr. 2-559/2009.

²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje M. I. v. UAB „Skorgenes“, Nr. 2-714/2014.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų apžvalga. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procedūrų pradžių reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga, 2014 m. gruodžio 10 d., Teismų praktika Nr. 41.

Pažymėtina, kad teismas turi teisę taikyti ir kitas CPK 145 straipsnyje numatytas laikinasias apsaugos priemones, be kita ko, ir viso įmonės turto ir turtinių teisių areštą. Neretai laikinosios apsaugos priemonės pritaikomos visam įmonės turtui, tačiau toks suvaržymas gali itin apsunkinti įmonės veiklą. Kadangi bankroto proceso tikslas yra ne tik kreditorių interesų gynimas, tačiau ir bankrutuojančios įmonės apsauga, todėl tokios laikinosios apsaugos priemonės turėtų būti taikomos tik tuo atveju, kai preliminariai galima spręsti apie įmonės nemokumą būseną. Tokiai pozicijai pritaria ir teismų praktika, kurioje nurodyta, kad „<...> tokios priemonės atsakovui gali būti taikomos tik tada, kai teismui pateikiami *prima facie* įrodymai apie atsakovo nemokumą. Jeigu tokie įrodymai nepateikiami, nėra pagrindo iš esmės sunkinti mokios įmonės veiklą“.²⁷ Taigi, nepaisant to, kad bankroto procesu, pirmiausia, yra ginami kreditorių interesai, tačiau atsižvelgiant į tai, kad įmonių komercinė veikla yra itin svarbi šalies ekonomikai, įmonių laivė disponuoti turtu negali būti varžoma, kai nėra konkrečių įrodymų, kurie visiškai patvirtina įmonės nemokumą.

Kaip nurodyta ĮBĮ, teisę prašyti taikyti laikinasias apsaugos priemones turi teismas arba suinteresuoti asmenys. Pažymėtina, kad neretai yra prašoma taikyti tokias laikinasias apsaugos priemones, kurios gali pažeisti kitų kreditorių interesus. Vienoje iš analizuotų bylų kreditoriai, kurių reikalavimai dar nebuvo patvirtinti, prašė taikyti laikinasias apsaugos priemones, kurios ribotų kreditorių, esančių bankroto proceso dalyviais, teises. Teismas nurodė, kad prašymai uždrausti šaukti kreditorių susirinkimus arba kreditorių komitetų posėdžius, nustatyti turto kainas, mokėti administratoriui atlyginimą, stabdo bankroto procedūras, pažeidžiant viešąjį interesą. Be kita ko, taikant nurodytas laikinasias apsaugos priemones, taptų neįmanomas operatyvus bankroto procedūrų vykdymas ir kuo greitesnis kreditorių reikalavimų tenkinimas.²⁸

Dar vienoje nagrinėtoje byloje bankrutuojančios įmonės direktorius prašė leisti iki nutarties, kuria iškelta bankroto byla, įsiteisėjimo dienos vykdyti tam tikrus mokėjimus kreditoriams bei uždrausti nutraukti nuomos sutartis. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad „<...> lygiateisiškumo principas reikalauja taikant laikinasias apsaugos priemones laikytis proporcingumo principo, suponuoja būtinumą vertinti, ar konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas bus proporcingas jų taikymu siekiamiems tikslams. Ekonomiškumo principas teismų praktikoje aiškinamas sistemiškai su teisingumo bei šalių

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ilsanta“ v. UAB „Giedra“, Nr. 2-396/2010.

²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Tyto alba“ v. UAB „Respublikinis knygų centras“, Nr. 2-1603/2010.

lygiateisiškumo principais, nurodant, kad turi būti išlaikoma proceso šalių interesų pusiausvyra, o laikinosios apsaugos priemonės turi būti taikomos arba parenkamos taip, kad nesuteiktų nė vienai iš šalių perdėto pranašumo ar nesuvaržytų vienos proceso šalies teisių daugiau, nei būtina teisėtam tikslui pasiekti²⁹. Remiantis teismų pozicija, darytina išvada, kad vertinant laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, svarbu užtikrinti šalių interesų pusiausvyrą bei taikyti tik proporcingas priemones siekiamam tikslui. Pažymėtina, kad siekiant apginti visų kreditorių interesus, gali būti suteikiama galimybė įmonei vykdyti veiklą iki nutarties įsiteisėjimo, jeigu įvertinus visas aplinkybes, galima daryti pagrįstą išvadą, kad veikla negalės daryti neigiamos įtakos įmonės finansinei būklei.

Atkreiptinas dėmesys, kad laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos tik tada, kai egzistuoja CPK 144 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos sąlygos, t. y. asmenys tikėtinai pagrindžia savo reikalavimus ir nesiėmus šių priemonių, teismo sprendimo vykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas. Taigi, siekiant pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones, privaloma pateikti įrodymus, iš kurių galima spręsti apie nesąžiningus bendrovės veiksmus, kuriuos ji galimai atliks, nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių.

Tokios pozicijos vieningai laikomasi ir teismų praktikoje: „<...> pareiškėja nepateikė įrodymų, nenurodė aplinkybių, ar bent tikėtinų duomenų, jog atsakovas ėmėsi kokių nors veiksmų paslėpti jam priklausantį turtą ar perleisti jį tretiesiems asmenims. Pareiškėjai nenurodžius tokių argumentų ir nepateikus juos patvirtinančių įrodymų, o taip pat nesant duomenų, sudarančių pagrindą daryti išvadą, kad laikinosios apsaugos priemonės būtinos ir viešajam interesui apginti, konstatuotina, kad nėra teisinio ir faktinio pagrindo šioje proceso stadijoje taikyti laikinąsias apsaugos priemones“³⁰. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad vien pareiškimo iškelti bankroto bylą pateikimas teismui, negali būti vertinamas kaip pakankamas pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kadangi turi būti įvertintas įmonės finansinis pajėgumas, finansinė būklė, reali turtinė padėtis ir kitos aplinkybės, iš kurių galima daryti pagrįstą išvadą apie įmonės pajėgumą įvykdyti turimas prievolės.

Atkreiptinas dėmesys, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra itin svarbus bankroto procese, kadangi laikinosiomis apsaugos priemonėmis yra užtikrinamas įmonės turto išsaugojimas, iš kurio bus galima patenkinti visų kreditorių interesus. Tik pritaikius laikinąsias apsaugos priemones įmonės vadovas, savininkas, valdymo organo nariai

²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vildegas“ v. UAB „Rymanto medis“, Nr. 2-221/2009; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2015 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Belvedere prekyba“ v. UAB „FreshMarket“, Nr. e2-1822-241/2015.

³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2014 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje D. D. v. UAB „Tūta“, Nr. 2-2123/2014.

negalės patenkinti vieno iš kreditorių interesų arba realizuoti turimą turtą, gautas lėšas pasilikant asmeniniam naudojimui. Dėl to darytina išvada, kad teisėtas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas daro didelę įtaką kreditorių interesų gynybai.

2.1.3. Taikos sutarties sudarymas

Nors dažniausiai iškėlus bankroto bylą, įmonė yra likviduojama, tačiau reikia pažymėti, kad bankroto procese galimas ir taikos sutarties sudarymas. ĮBĮ 2 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad taikos sutartis – kreditorių ir įmonės, o tuo atveju, kai įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, – ir jos savininko susitarimas tęsti įmonės veiklą, kai įmonė ir neribotos civilinės atsakomybės įmonės savininkas prisiima tam tikrus įsipareigojimus, o kreditoriai sutinka savo reikalavimus atidėti, sumažinti ar jų atsisakyti. Taigi, darytina išvada, kad taikos sutartimi siekiama užtikrinti tiek juridinio asmens, tiek kreditorių interesus bei juos tarpusavyje derinti.

Pažymėtina, kad sudarant taikos sutartį, įmonė prisiima tam tikrus įsipareigojimus kreditorių naudai, o kreditoriai turi pareigą savo pareikštus reikalavimus sumažinti, atidėti arba apskritai jų atsisakyti. Dažniausiai įsipareigojimų įvykdymas yra atidedamas tam tikram laikotarpiui, kol įmonės finansinė padėtis taps stabili ir ji galės atsiskaityti su kreditoriais. Atkreiptinas dėmesys, kad kreditorių reikalavimų mažinimas bendru sutarimu lemia didesnę tikimybę, kad reikalavimai bus patenkinti. Tokia išvada darytina, atsižvelgiant į kreditorių eilę bei įmonės finansinę būklę, kadangi ne visų kreditorių reikalavimai gali būti patenkinami objektyviai.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika, kreditorių reikalavimai bankroto procese gali būti užtikrinami dviem būdais: 1) likviduojant įmonės turtą ir jį realizavus iš gautų pajamų tenkinant kreditorių reikalavimus; 2) užtikrinant įmonės dalies ar jos gyvybingo verslo veiklos tęstinumą ir tenkinant kreditorių reikalavimus iš tokios veiklos pajamų (taikos sutarties sudarymas). Pastarasis kreditorių reikalavimų tenkinimo būdas paprastai yra socialiai vertingesnis, nes leidžia suderinti įmonės kreditorių ir jos savininkų (akcininkų) bei įmonės interesus: išsaugoma verslo sukurta pridėtinė vertė, darbo vietos, įmonė išlieka mokesčių mokėtoju.³¹ Atsižvelgiant į tokią teismų formuojamą poziciją, darytina išvada, kad nepaisant bankroto proceso svarbiausio ir pagrindinio tikslo – patenkinti kreditorių interesus, ne ką mažiau svarbus yra ir įmonės kaip ūkio subjekto išsaugojimas, veikimas rinkoje, todėl šie tikslai privalo būti

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje *Nordea Bank Finland Plc (AB), Lietuvos skyrius v. UAB „Ingero“*, Nr. 3K-3-16/2014.

derinami viso bankroto proceso metu, o ypač tuo atveju, kai galima išsaugoti įmonės veiklos tęstinumą, sudarant taikos sutartį, o tuo pačiu patenkinant ir kreditorių interesus.

Teismai yra pažymėję, kad „Taikos sutarties sudarymo galimybė bankroto procese atsiranda tada, kai bankrutuojanti įmonė ir jos kreditoriai susitaria, kad naudingiau tęsti bendradarbiavimą ne bankroto procedūromis, o sudarant galimybę nemokiai įmonei skolininkei toliau vykdyti ūkinę komercinę veiklą ir sukurti naujas materialines vertybes atkurti skolininko mokumą bei pajėgumą vykdyti finansinius įsipareigojimus įmonės kreditoriams“.³²

Akivaizdu, kad siekiant įgyvendinti įmonių bankroto proceso vieną iš svarbiausių tikslų - visos bankroto procedūros yra nukreipiamos į kreditorių reikalavimų tenkinimą. Taigi, nors sprendimą dėl taikos sutarties sudarymo tvirtina teismas, tačiau patys kreditoriai gali spręsti dėl tokios sutarties sudarymo, įvertinant taikos sutarties sudarymo padarinius. Tokios pozicijos laikomasi teismų praktikoje: „<...> kreditorių susirinkimas – aukščiausia kreditorių teisių ir interesų apsaugos forma, leidžianti priimti sprendimus esminiais su bankrutuojančios įmonės veikla susijusiais klausimais, tarp jų – dėl taikos sutarties sudarymo“.³³ Remiantis tokia teismų pozicija, galima daryti išvadą, kad kreditoriams, manant, kad taikos sutarties sudarymas negalimas ir jų reikalavimai nebus patenkinti, šiai sutarčiai nepritaria.

Be kita ko, teismai yra pažymėję, kad „Vien tas faktas, kad priimamus nutarimus, taip pat ir nutarimą dėl taikos sutarties nesudarymo lėmė didžiojo kreditoriaus <...> balsai, savaime dėl to nesuponuoja vertinimo dėl nutarimo/ų neteisėtumo, nes iš esmės bankroto procedūros grindžiamos kreditorių lygiateisiškumo principu. <...> kreditoriams nusprendus nesudaryti taikos sutarties, nėra pagrindo teigti, kad šiuo nutarimu buvo pažeisti bankrutuojančios įmonės kreditorių interesai“.³⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad taikos sutartis laikoma sudaryti tik tada, kai ją pasirašo kreditoriai, kurių nepatenkintų reikalavimų suma sudaro ne mažiau kaip 2/3 iki taikos sutarties pasirašymo dienos visų likusių nepatenkintų reikalavimų sumos vertinės išraiškos, todėl vien kreditorių susirinkimo nutarimas dėl taikos sutarties sudarymo nėra pakankamas pagrindas tokios sutarties sudarymui, kadangi taikos sutartį turi pasirašyti kvalifikuota ir ĮBĮ įtvirtinta kreditorių dauguma.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. UAB „Skirnuva“ v. L. Karpalavičiaus individuali įmonė „Talka“, Nr. 3K-3-477/2011.

³³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2014 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje A. A. v. UAB „Ekspertų grupė“ ir kt., Nr. 2-334/2014.

³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2015 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje „IMAP s.r.l.“ v. UAB „VG Delada“, Nr. 2-613-178/2015.

Taip pat teismų praktikoje ne kartą yra pažymėta, kad bankroto proceso paskirtis – apsaugoti nemokaus skolininko, nebegalinčio tinkamai įvykdyti savo įsipareigojimų, visų kreditorių teises ir interesus.

Kadangi dėl taikos sutarties sąlygų derasi šalys, todėl jos yra įpareigosotos bendrabiauti ir pasiekti tokį susitarimą, kuris labiausiai tenkintų tiek kreditorių, tiek įmonės interesus. Atkreiptinas dėmesys, kad ne visada šalys yra linkusios derėtis, todėl taikos sutartis nėra sudaroma. Teismai yra nurodę, kad pareiškėjo vengimas bankrutuojančios įmonės kreditoriams pateikti konkrečią, su jų interesais susijusią informaciją, prieštarauja tikslui kaip įmanoma operatyviau patenkinti kreditorių interesus, todėl kreditoriai turi pagrįstą pagrindą nepritarti tokiai taikos sutarčiai.³⁵ Taigi, darytina išvada, kad taikos sutarties sudarymas turi atitikti sutarčių laisvės principą, kada šalys gali tartis dėl bet kokių (atitinkančių imperatyvias teisės normas) sąlygų, tačiau nepasiekus konsensuso, sutarties nesudaryti.

Taikos sutarties sudarymo procese svarbų vaidmenį užima teismas, kadangi jis yra vienintelė institucija, kuri gali patvirtinti šalių sudarytą taikos sutartį. Pažymėtina, kad teismas užima tik sprendžiamąjį vaidmenį, vadinasi, negali kontroliuoti bei daryti įtakos sutarties turinio nuostatoms, tačiau yra įpareigotas įvertinti, ar sutarties sąlygos neprieštarauja įstatymo normoms bei viešajam interesui. Tokios pozicijos laikomasi teismų praktikoje, pažymint, kad: „<...> teismas taikos sutarties tvirtinimo procese vykdo taikos sutarties turinio kontrolę, t. y. įvertina, ar ji sudaryta laisva valia, ar jos sąlygos neprieštarauja įstatymo normoms, ar nepažeidžia viešojo intereso“.³⁶

Tokiai pozicijai pritariama ir teisės doktrinoje, nurodant, kad „<...> taikos sutartimi šalys nustato materialiąsias teises ir pareigas, todėl jai taikomos sandorių galiojimą reglamentuojančios CK normos, t. y. teismas privalo įsitikinti, ar taikos sutarties sąlygos neprieštarauja įstatymui, viešajai tvarkai, nepažeidžia šalių teisių ar įstatymo saugomų interesų, ar taikos sutartis iš tiesų išreiškia šalių valią, ar sutarties šalis nesuklydo dėl taikos sutarties sąlygų, ar ji nebuvo apgauta“.³⁷

Atkreiptinas dėmesys, kad nors bankroto proceso prioritetiniu tikslu išlieka visų kreditorių interesų patenkinimas, tačiau neretai pasitaiko atvejų, kai dalis kreditorių, siekdami išimtinai asmeninės naudos, priima sprendimus, kurie naudingi tik daliai kreditorių.

³⁵ Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2015 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje M. V. v. UAB „Sadovalis“, Nr. B2-816-440/2015.

³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2013 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje ŽŪB „Nematekas“ v. UAB „Gardi mėsa“, Nr. 2-2386/2013.

³⁷ MIKUCKIENĖ, V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto procese. *Jurisprudencija*, 2007, t. 5(95), 57-63.

Vienoje iš nagrinėtų bylų, teismas netenkino kreditorių patvirtintos sutarties, konstatuodamas prieštaravimą viešajai tvarkai. Taikos sutartyje buvo numatyta, kad pirmosios eilės kreditoriai atsisako 50 proc. reikalavimų, antrosios ir trečiosios eilės kreditoriai atsisako 83 proc., tačiau byloje nebuvo pateikta duomenų dėl daromų nuolaidų proporcijų. Atkreiptinas dėmesys, kad ir ne visi kreditoriai buvo informuoti apie tokią taikos sutartį, todėl nustatyta, kad byloje trūko kreditorių tarpusavio derybų fakto dėl taikos sutarties turinio.³⁸ Kadangi taikos sutartį pasirašė ne visi kreditoriai, akivaizdu, kad jų teisės yra pažeidžiamos, atsižvelgiant į taikos sutartyje numatytą reikalavimų mažinimą. Teismas, siekdamas ginti visų kreditorių interesus, priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą, kurio pagrindu nėra pažeidžiami likusių kreditorių interesai. Taigi, teismas užtikrino kreditorių lygiateisiškumą, konstatuodamas sutarties sąlygų prieštaravimą viešajai tvarkai.

Kadangi ne visų kreditorių reikalavimai iš karto būna patvirtinti, todėl galima situacija, kai dalis reikalavimų yra patvirtinami jau po nutarties dėl taikos sutarties sudarymo priėmimo. Patvirtinus kreditorinius reikalavimus, kreditorių skaičius bankroto byloje išauga, o tai lemia pareigą iš naujo vertinti bei balsuoti už / prieš taikos sutarties sudarymą. Kadangi teismas turi pareigą nustatyti, ar taikos sutartis neprieštarauja viešajai tvarkai arba teisės normoms, todėl turėjo įvertinti ir tai, kad taikos sutarties sudarymo metu, nėra išspręstas klausimas dėl visų kreditorių reikalavimų tvirtinimo. Atsižvelgdamas į tai, teismas vienoje iš bylų konstatavo, kad teismas turėjo pareigą atidėti taikos sutarties tvirtinimą, kol bus išnagrinėtas ginčas dėl finansinio reikalavimo patvirtinimo.³⁹

Pažymėtina, kad tokia teismų pozicija gina kreditorių interesus, o tuo pačiu užtikrina lygiateisiškumą. Kadangi akivaizdu, jog kreditorių padėtis, remiantis lygiateisiškumo principu, bankroto procese negali būti skirtinga, todėl tvirtinti taikos sutartį, pritarus mažiau nei 2/3 kreditorių, kurių reikalavimai nėra patenkinti, prieštarauja imperatyviai ĮBĮ įtvirtintai teisės normai.

Atkreiptinas dėmesys, kad toje pačioje byloje buvo ginčijamas ir taikos sutarties turinys, kadangi dalies kreditorių finansiniai reikalavimai jau buvo patenkinti, o dalies reikalavimų tenkinimas numatytas tik po 10 metų, nenustatant tarpinių mokėjimų. Be kita ko, taikos sutartyje numatyta kreditoriams grąžintina suma yra mažesnė negu patvirtinti kreditorių

³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. UAB „Plukas“, V. P. IĮ, BUAB „Sanda“ v. UAB „Lietuvos kino studija“, Nr. 2-413-370/2016.

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB Indebt v. UAB „Forest brothers“, Nr. 2-184-196/2016.

reikalavimai. Atsižvelgiant į tai, teismas padarė išvadą, kad taikos sutartis pažeidžia atskirų kreditorių interesus, prieštarauja protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principams.⁴⁰

Remiantis tokia teismų pozicija, darytina išvada, jog nepaisant įstatyme teismo įtvirtintos pareigos – tikrinti, ar taikos sutartis neprieštarauja viešajai tvarkai ar įstatymams, taip pat privalo įvertinti, ar taikos sutarties neprieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams, be kita ko, ar atitinka bankroto proceso principus bei tikslus, tai yra, ar priimamu sprendimu, nėra pažeidžiami kreditorių interesai. Taigi, akivaizdu, kad teismas yra įpareigotas tvirtinti taikos sutartį tik tada, kai įsitikina jos teisėtumu bei realia galimybe, kad sutartis ateityje bus įvykdyta, o kreditorių interesai nepažeisti.

Kadangi taikos sutartyje gali būti numatytas bet koks terminas, per kurį kreditorių reikalavimai turi būti patenkinami, yra autorių, kurie moksliniuose straipsniuose teigia, kad turi būti nustatytas terminas, per kurį reikėtų įgyvendinti taikos sutartį: „Būtų naudinga, jeigu ĮBĮ apibrėžtų protingą taikos sutarties įvykdymo terminą, tai suteiktų apibrėžtumo bankroto teisinių santykių reglamentavimo sričiai ir paskatintų bankroto byloje dalyvaujančius asmenis ieškoti kompromiso ir ginčus spręsti taikiai“.⁴¹ Su šia išdėstyta pozicija autorius nesutinka, atsižvelgdamas į kreditorių interesų gynimą bei šalių teisę sudaryti sutartis laisva valia.

Nepaisant to, kad nustačius terminą, bankroto procesas būtų operatyvesnis, o nustatyti terminai įpareigotų greičiau atsiskaityti su kreditoriais, tačiau ne visada tai lemtų visišką ir greitą kreditorių interesų patenkinimą. Šiuo atveju svarbiausia atsižvelgti į šalių teisę laisva valia sudaryti sutartį bei sulygti dėl tokių sąlygų, kurios yra naudingiausios kreditoriams, nustatant bei įtvirtinant konkrečius reikalavimų patenkinimo terminus. Taigi, tik įvertinus visas aplinkybes, abipusėmis derybomis šalys gali nustatyti tokį terminą, per kurį įmonės finansinė padėtis taps stabili bei galės patenkinti kreditorių reikalavimus.

Be kita ko, ĮBĮ įtvirtinti imperatyvų terminą, per kurį įmonė turėtų įvykdyti turimus įsipareigojimus, būtų neprotinga, kadangi kiekviena situacija ir įmonės finansinė, ekonominė būklė yra labai skirtinga, ir įstatymas negali imperatyviai nurodyti per kokį konkretų laiką įmonė pasieks tokį finansinį lygį, kada galės visiškai atsiskaityti su turimais kreditoriais. Atsižvelgiant į tai, terminas per kurį prievolė galės būti įvykdyta turi būti nustatomas pačių taikos sutarties šalių, įvertinus visas faktines aplinkybes.

⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kukras“ v. UAB „Forest brothers“, Nr. 2-184-196/2016.

⁴¹ MIKUCKIENĖ, V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto procese. *Jurisprudencija*, 2007, t. 5(95), 57-63.

Atkreiptinas dėmesys, kad bankroto procesą užbaigus taikos sutartimi, proceso atnaujinimas nėra galimas, todėl kreditoriai, kurių reikalavimai nėra patenkinami ir yra pagrįstas pagrindas abejoti sutarties įvykdymu, turi teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos išskėlimo. Galimybę dar kartą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos išskėlimo lemia ginčo pagrindo pasikeitimas, kadangi kreditorių reikalavimai kinta ir gali padidėti.

Remiantis ĮBĮ įtvirtintomis teisės normomis bei teismų praktikos išaiškinimais, darytina išvada, kad taikos sutarties sudarymu yra išvengiama įmonės likvidavimo, įmonė ir toliau užsiima komercine veikla, kuria pridėtinę vertę bei užtikrina kreditorių interesų patenkinimą. Taigi, taikos sutarties sudarymas sukelia teigiamus padarinius bendrovei ir jos kreditoriams, o tuo pačiu ir valstybės ekonomikai.

2.2. Bankroto administratoriaus atliekamų veiksmų, kuriais siekiama apginti kreditorių interesus, analizė

2.2.1. Kreditorių sąrašo sudarymas

Bankroto administratorius yra teismo paskirtas fizinis arba juridinis asmuo, kuris atlieka įmonės bankroto procedūras. Pažymėtina, kad bankroto administratorius yra išrenkamas, naudojantis administratorių atrankos kompiuterine programa, o toks administratoriaus išrinkimo būdas užtikrina jo nešališkumą viso bankroto proceso metu. Būtent vienas iš pagrindinių administratoriaus kriterijų yra jo nešališkumas bei objektyvumas, neteikiant pirmenybės nei įmonei skolininkei, nei vienam iš kreditorių. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje bankroto administratoriaus teisinis statusas apibrėžiamas kaip ypatingas, nes nuo jo veiksmų sąžiningumo ir aktyvumo priklauso įmonės kreditorių ir skolininko interesų gynimas, be to, bankroto administratorius, atstovaudamas kreditorių ir bankrutuojančios įmonės interesus, turi veikti itin sąžiningai, rūpestingai, atidžiai ir kvalifikuotai tam, kad bankroto procedūros būtų maksimaliai naudingos kreditoriams ir skolininkui (bankrutuojančiai įmonei).⁴²

ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalyje yra numatytas bankroto administratoriaus pareigų sąrašas, kurias ji privalo atlikti bankroto procese. Tam, kad būtų užtikrintas pagrindis bankroto proceso tikslas, administratorius turi patvirtinti kreditorių reikalavimus, todėl, pirmiausia, jis privalo jiems pranešti apie prasidėjusį bankroto procesą, o gavęs jų reikalavimus, juos

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų apžvalga. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bylų išskėlimo teisinės pasekmės reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga*, 2015 m. kovo 18 d., Teismų apžvalga Nr. 42.

tvirtinti arba atsisakyti tvirtinti. Pažymėtina, kad siekiant užtikrinti bankroto proceso operatyvumą bei efektyvumą, įstatyme yra įtvirtinti procedūriniai terminai.

Kaip jau nurodyta, bankroto administratorius turi pareigą sudaryti įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą, o jį sudarius, teikti teismui patvirtinti. Pažymėtina, kad siekiant operatyvios bankroto procedūros, yra numatyti terminai, per kuriuos ne tik kreditoriai turi teisę pareiškti reikalavimus, tačiau bankroto administratorius privalo perduoti sąrašus tvirtinti teismui. Būtent kreditorių reikalavimų sąrašas teismui turi būti pateikiamas per vieną mėnesį, skaičiuojamą nuo teismo nustatyto termino kreditoriams pateikti reikalavimus. Atkreipiamas dėmesys, kad terminų nesilaikymas vilkina bankroto procesą, tuo pačiu pažeidžia kreditorių interesus.

Vienoje iš nagrinėtų bylų, bankroto administratorius 5 (penkis) mėnesius vėlavo pateikti tvirtinti kreditorių sąrašą. Administratorius nurodė, kad sąrašas nebuvo pateiktas laiku, kadangi siekė teismui pateikti kuo išsamesnį kreditorių sąrašą ir nustatyti tikruosius finansinių reikalavimų dydžius. Teismas išaiškino, kad nuo pareigos per vieną mėnesį teikti teismui tvirtinti kreditorių bei jų reikalavimo sąrašo „neatleidžia tos aplinkybės, kad kai kurie įmonės kreditoriai neįvykdo savo pareigų, nepareiškia tikslių reikalavimų ar administratoriui neperduodami visi apskaitos dokumentai“.⁴³

Atsižvelgiant į tai, teismas padarė išvadą, kad tokiais veiksmais administratorius pažeidė imperatyvias įstatymo nuostatas, kadangi nepagrįstai vilkino bankroto procesą, tuo pažeisdamas kreditorių interesus. Remiantis šia teismo nutartimi, darytina išvada, kad bankroto administratorius, bankroto procese turėdamas itin svarbių pareigų bei jų nevykdydamas, pažeidžia kreditorių interesus, todėl siekiant efektyvaus, operatyvaus bankroto proceso bei kreditorių reikalavimų patenkinimo, bankroto administratorius turi būti aktyvus bei nepažeisti imperatyvių įstatymo nuostatų.

Be kita ko, kreditorių interesų gynimas, gali būti užtikrinamas tik kreditorių reikalavimus įtraukus į sąrašą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra išaiškinta, kad „Kreditoriaus reikalavimo patvirtinimas ar atsisakymas jį tvirtinti lemia ne tik konkretaus kreditoriaus teisę visiškai ar iš dalies gauti savo reikalavimų tenkinimą iš bankrutuojančios įmonės turto, bet ir turi įtakos patvirtintų reikalavimų bendrai sumai bei proporcijoms, kuriomis buvo tenkinami visų kreditorių reikalavimai“.⁴⁴ Atsižvelgiant į tai,

⁴³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 16 d. nutartis administracinėje byloje II „Jukosta“ v. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, Nr. A-373-552/2015.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Panevėžio skyrius v. UAB „Vaiba“, Nr. 3K-3-369/2009; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje T. K. UAB „Vaigesta“, Nr. 2-508-196/2016.

ši administratoriaus pareiga yra laikoma viena iš svarbiausių, siekiant nepažeisti ir apginti bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus.

Remiantis ĮBĮ 26 straipsnio 5 dalimi, reikalavimų tvirtinimo klausimą sprendžia teismas teismo posėdyje, pranešęs administratoriui ir asmenims, kurių reikalavimai yra ginčijami. Pažymėtina, kad tokiu būdu sudaroma reali galimybė taikyti rungimosi principą, kadangi tiek administratorius, tiek kreditoriui tenka pareiga įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus ar atsikirtimus.⁴⁵ Pažymėtina, kad šiuo atveju kreditoriai gali apginti savo teises, kadangi gali įrodyti savo reikalavimų pagrįstumą, o administratorius ginti kreditorių teises, neleisdamas, kad būtų patvirtinti nepagrįsti reikalavimai. Aktualu yra tai, kad patvirtinus mažiau reikalavimų, didėja tikimybė patenkinti visus patvirtintus kreditorių reikalavimus.

Kasacinis teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad „<...> neįrodyto reikalavimo patvirtinimas neatitiktų bankroto proceso tikslų bei pažeistų kitų bankrutuojančios įmonės kreditorių, pagrindusių savo reikalavimus ir turinčių teisėtą interesą į savo reikalavimo patenkinimą kuo didesne apimtimi, teisėtus interesus“.⁴⁶ Be to, teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad tam, jog būtų nustatyta, ar kreditoriaus reikalavimas pagrįstas, jis turi būti patikrintas.⁴⁷ Taigi, atsižvelgiant į teismų išaiškinimus, darytina išvada, kad kreditorių reikalavimų patvirtinimas daro didelę įtaką kreditorių interesų gynimui. Dėl to bankroto administratorius turi pareigą tvirtinti ir teikti teismui tik visiškai pagrįstus reikalavimus, dėl kurių nekyla abejonų, tokiu būdu užtikrinant kreditorių interesų gynimą.

2.2.2. Disponavimas bankrutuojančios įmonės turtu

Pažymėtina, kad nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo, įmonės valdymo organai netenka visų įgaliojimų ir jie yra perduodami bankroto administratoriui. Remiantis ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 1 punktu, įmonės valdymo organai privalo perduoti administratoriui įmonės turtą pagal balansą, sudarytą nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos duomenimis, ir visus dokumentus, esant neribotos civilinės atsakomybės juridiniam asmeniui, savininkas privalo pateikti administratoriui turimo turto sąrašą, įskaitant ir turtą, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė. Ši įstatymo nuostata užtikrina kreditorių interesų

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Autokausta“ v. UAB „Norekso nekilnojamas turtas“, Nr. 3K-3-188/2011.

⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Agentus“ v. UAB „Forum regis“, Nr. e2-465-196/2016.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Autokausta“ v. UAB „Norekso nekilnojamas turtas“, Nr. 3K-3-188/2011.

gynimą, kadangi įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų, o visas turtas yra perduodamas bankroto administratoriaus valdymui, taigi, valdymo organai neturėdami objektyvios galimybės disponuoti įmonės turtu, negali pažeisti kreditorių interesų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą nagrinėta įmonių valdymo organų pareiga perduoti bankrutuojančios įmonės turtą bankroto administratoriui. Vienoje iš nagrinėtų bylų nustatyta, kad įmonės direktorius buvo nedarbingas tuo metu, kai bankroto administratoriui turėjo būti perduoti įmonės dokumentai. Teismas šią pareigą vertino ne tik formaliai, tačiau atsižvelgė ir į kitas aplinkybes - įmonė nutraukė veiklą, išsikraustė iš nuomojamų patalpų, įmonės turtas buvo pervežtas saugoti į kitą vietą, o tuo rūpinosi ne įmonės direktorius, tačiau akcininkas. Atsižvelgdamas į tai, teismas konstatavo, kad įmonės direktorius ginčo laikotarpiu nedisponavo nei įmonės turtu, nei dokumentais, todėl objektyviai negalėjo įvykdyti pareigos ir perduoti įmonės turto bei dokumentų bankroto administratoriui.

Be to, teismas atkreipė dėmesį, kad nors įstatyme numatyta tik valdymo organo pareiga perduoti bendrovės turtą ir dokumentus, o įmonės akcininkas nebuvo valdymo organo narys, nustatyta, kad atsakomybė atsiranda ne įstatymo, tačiau teismo sprendimo (Klaipėdos apygardos teismas 2013 m. kovo 25 d. nutartimi pareigą perduoti dokumentus bei turtą nustatė ne tik vadovui, bet ir įmonės savininkui ar akcininkams nustatyto įpareigojimo nevykdymo pagrindu) pagrindu. Teismas, remdamasis šia nutartimi, padarė išvadą, kad akcininkas buvo tinkamas subjektas, todėl turėjo vykdyti ne įstatymine, tačiau teismo sprendimu nustatytą pareigą.⁴⁸ Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina išvada, kad teismai, priimdami sprendimus dėl taikytinos atsakomybės, turi išnagrinėti visas faktines aplinkybes bei objektyvias galimybes vykdyti įstatymo numatytas pareigas.

Kadangi iškėlus bankroto bylą, įmonės turtas ir dokumentai perduodami valdyti, naudoti bei disponuoti bankroto administratoriui, o valdymo organai netenka savo įgaliojimų, negali atlikti funkcijų, kurias atliko iki bankroto bylos iškėlimo, todėl klausimus dėl ūkinės komercinės veiklos, t. y. dėl jos tęstinumo, atnaujinimo, apribojimo, nutraukimo ir pan. sprendžia kreditorių susirinkimas. Be kita ko, kreditorių susirinkimas nustato ir kreditorių komiteto teises. Vienoje iš nagrinėtų bylų kilo klausimas dėl kreditorių komiteto teisės didinti įstatinį kapitalą. Teismas pažymėjo, kad kreditorių komitetas, priimdamas nutarimus dėl įstatinio kapitalo didinimo, veikė įmonių vienintelio akcininko vardu ir įgyvendino LR akcinių bendrovių įstatyme įtvirtintas akcininko teises, t. y. veikė pagal savo kompetenciją. Teismas nurodė, kad paneigus kreditorių teisę spręsti dėl įstatinio kapitalo

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Klaipėdos motorai“ v. I. V., R. A., L. P., Nr. 3K-3-349-415/2015.

didinimo ir kitų klausimų dėl ūkinės komercinės veiklos, reikėtų pripažinti, kad bankrutuojanti įmonė, kurios valdymo organai įstatymo pagrindu neteko įgaliojimų, neturi teisės spręsti su jos turto valdymu susijusių klausimų.⁴⁹

Be to, teismas yra pažymėjęs, kad vertinant įstatinio kapitalo didinimą, reikia atsižvelgti į padarinius, kuriuos šis veiksmas sukelia: „jeigu skolininkas vienintelį savo turtą - akcijas, jų skaičių, vertę keičia, didindamas įstatinį kapitalą taip, jog bendras po šių veiksmų atlikimo jo turimų akcijų skaičius nekinta ir skolininkas dėl šių veiksmų netampa nemokus, t. y. formaliai jo turtas nesumažėja, tačiau jis pakinta taip, kad iš esmės sutrukdoma kreditoriui patenkinti savo reikalavimą iš šio turto, į kurį, prieš atliekant pirmiau nurodytus veiksmus, jis galėjo šį reikalavimą nukreipti, tokie veiksmai vertinti kaip pažeidžiantys kreditoriaus teises“.⁵⁰ Taigi, remiantis teismų išaiškinimais, darytina išvada, kad įstatinis kapitalas gali būti didinamas tik tada, kai tai nesukels įmonės nemokumo ir nepadidės rizika netenkinti kreditorių reikalavimų.

Taigi, darytina išvada, kad siekiant apginti kreditorių interesus, reikia objektyviai įvertinti kreditorių komiteto veiksmus, t. y. ar jie nepažeidžia likusių kreditorių interesų. Pažymėtina, kad teismas sprendė, jog būtina nustatyti, ar tokie nutarimai atitiko bankrutuojančios įmonės bei kreditorių interesus, ar nutarimų įgyvendinimas nesumažino akcijų vertės bei galimybės priimti sprendimus, ar nesumažėjo galimybė gauti įmonės pelno dalį. Tokias išvadas teismas padarė, atsižvelgdamas į bankroto proceso tikslą – patenkinti kreditorių reikalavimus, tuo pačiu apginant bankrutuojančios įmonės bei jos kreditorių interesus, kadangi ne visada kreditorių komiteto priimti sprendimai yra naudingi visiems kreditoriams.

Taigi, kreditorių komitetas, o ir kreditorių susirinkimas turėtų priimti tik tokius sprendimus, kurie visapusiškai būtų naudingi ir nebūtų rizikos, dėl kurios kreditorių interesai būtų pažeidžiami.⁵¹

Įstatyme numatyta, kad įsiteisėjus nutarčiai išskelti bankroto bylą, draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, netesybų, mokesčių ir kitų privalomųjų įmokų mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismo ar ne ginčo tvarka, išskyrus priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymą, kai toks įskaitymas galimas pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo)

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Kauno grūdai“ ir kt. v. AB „Vievio paukštynas“, Nr. 3K-3-56-421/2015.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vakarų Baltijos korporacija“ ir kt. v. UAB „Senega“ ir kt., Nr. 3K-3-167/2012.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB SPBI, P. K., R. L., V. D., R.Š., S. L. Ir A. V. L. v. UAB „Vievio paukštynas“, Nr. 3K-3-56-42/2015.

įskaitymo nuostatas (ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punktas). Pažymėtina, kad šis palūkanų, netesybų, kitų mokesčių skaičiavimo nutraukimas yra susijęs su įmonės esamų kreditorių interesų gynimu tiek, kiek dėl mokesčių skaičiavimo, iškėlus bankroto bylą, gali padidėti bankrutuojančios įmonės skolos. Todėl siekiant apginti visų kreditorių interesus ir jų lygiateisiškumą (*par conditio creditorum*), yra apribojama galimybė reikalauti palūkanų, netesybų ir kitų privalomųjų mokesčių.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą bylose yra pasisakęs dėl vykdomų finansinių prievolių po bankroto bylos iškėlimo. Vienoje iš bylų buvo keltas klausimas dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių UAB „Klaipėdos jūrų karavanas“ ir jos prievolės įvykdymą užtikrinančio laiduotojo atsakomybės apimtį ir palūkanų, kurios būtų buvusios sumokėtos tinkamai įvykdžius lizingo sutartį, priteisimo galimybę lizingo gavėjui iškėlus bankroto bylą. Kasacinis teismas išaiškino, kad skolininkui iškėlus bankroto bylą, kreditorius turi teisę į lizingo sutartyje nurodytas palūkanas tik už laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo tiek tais atvejais, kai lizingo sutartis nutraukiama prieš bankroto bylos iškėlimą, tiek tais atvejais, kai ji nutraukiama po bankroto bylos iškėlimo. Jeigu ĮBĮ nustatyta tvarka sumažėja laidavimu užtikrinta skolininko prievolė, tai atitinkamai sumažėja ir solidarioji laiduotojo akcesorinė prievolė, atsirandanti iš laidavimo sutarties, nes laiduotojas negali laiduoti didesne apimtimi negu skolininkas skolingas.⁵² Taigi, darytina išvada, kad kreditorius negali reikalauti palūkanų ir netesybų nuo bankroto bylos iškėlimo nei iš skolininko, nei iš jo laiduotojo, siekiant užtikrinti kreditorių interesus, tokiu būdu neišskiriant nei vieno iš kreditorių ir nedidinant įmonės skolų.

Teismų praktikoje taip pat buvo iškilęs klausimas dėl įskaitymo atlikimo, kai yra iškelta bankroto byla. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, kad „leidžiant įskaitymą bankroto procese, ginamas teisėtas kreditoriaus lūkestis, atsiradęs iki bankroto bylos iškėlimo, kad įskaitymo teise (kaip pirmumą susteikiančia) bus galima pasinaudoti ir iškėlus bankroto bylą. Jei iki iškeliant bankroto bylą priešpriešiniai vienarūšiai reikalavimai nebuvo atsiradę, neatsiranda ir kreditoriaus teisėtas lūkestis atlikti įskaitymą.“⁵³ Atkreiptinas dėmesys, kad bankroto procese privaloma užtikrinti visų kreditorių lygiateisiškumą, todėl įskaitymo atlikimas, iškėlus bankroto bylą, nėra galimas ir prieštarauja lygiateisiškumo principo įgyvendinimui.

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Swedbank lizingas“ v. S. R. ir V. P., Nr. 3K-7-467-611/2015.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos v. TPKB „Kotenas“, Nr. 3K-3-354-969/2015.

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas nuostatas, darytina išvada, kad toks teisinis reguliavimas dėl draudimo valdymo organams veikti savo buvusios kompetencijos ribose, apsaugomi kreditorių interesai, kadangi įmonės turtas yra išsaugomas, neperleidžiamas tretiesiems asmenims be įstatyme numatytų pagrindų, todėl, autoriaus nuomone, yra didesnė galimybė, kad kreditorių reikalavimai bus patenkinti.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina išvada, kad nors bankroto administratoriui yra suteikiama visapusiška teisė valdyti, naudoti bei disponuoti įmonės turtu, tačiau jis negali suteikti prioritetinių teisių nei vienam iš įmonės kreditorių, patenkindamas tik vieną iš reikalavimų. Pažymėtina, kad bet kuriuo atveju, kreditorių reikalavimai yra tenkinami pagal įstatyme numatyta kreditorių eilę, tokiu būdu užtikrinant kreditorių lygiateisiškumą bankroto procese.

2.2.3. Sandorių ginčijimas *actio Pauliana* pagrindu

Remiantis ĮBĮ nuostatomis, bankrutuojančios įmonės administratorius turi teisę ginčyti sandorius, sudarytus iki bankroto bylos iškėlimo. Teismų praktikoje pažymėta, kad administratorius, gindamas visų bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus, turi teisę juos ginčyti visais LR civiliniame kodekse (toliau – CK)⁵⁴ nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, taip pat ir LR CK 6.66 straipsnio pagrindu.⁵⁵ Taigi, siekiant užtikrinti kreditorių interesus, bankroto administratorius yra įpareigotas imtis visų priemonių, kurios padėtų padidinti bankrutuojančios įmonės turtą ir taip užtikrinti kreditorių reikalavimų patenkinimą. Tokios pozicijos nuosekliai laikomasi ir teismų praktikoje: „*Actio Pauliana* tikslas yra pripažinus skolininko sudarytą sandorį negaliojančiu taikyti restituciją, susigrąžinant skolininkui turtą, kurį jis nesąžiningai perleido tretiesiems asmenims, ir šio turto sąskaita patenkinti kreditoriaus reikalavimą“.⁵⁶

Tam, kad bankroto administratorius galėtų reikšti *actio Pauliana* ieškinį, turi egzistuoti tam tikros sąlygos:

- 1) *Skolininkas sandorių sudaryti neprivalėjo.*

Nepaisant to, kad bankrutuojanti įmonė, esanti faktiškai nemoki, neretai sudaro sandorius, kurie pažeidžia kreditorių teises, galima situacija, kai įmonė turi pareigą

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. rugsėjo 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vikata ir Ko“ v. UAB „Daisruna ir Ko“, Nr. 3K-3-361/2009.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto savivaldybė v. UAB „B-ijos parkingas“ ir kt., Nr. 3K-3-423/2007; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Neto“ v. S. M. ir kt., Nr. 3K-3-365/2013.

sudaryti tam tikrą sandorį, todėl jis negali būti ginčijamas, taikant *actio Pauliana*. Tokia pareiga gali atsirasti įstatymo imperatyvių normų pagrindu, taip pat preliminariosios sutarties pagrindu ir pan. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad sprendžiant, ar ieškovas privalėjo sudaryti ginčijamą reikalavimo teisių perleidimo sutartį, ar atsakovui buvo suteiktas nepagrįstas pranašumas, vertintina, ar šis turėjo pirmenybės teisę patenkinti savo reikalavimą kitų kreditorių atžvilgiu ir, jei tokia būtų konstatuota, ar ji įgyvendinta teisės aktuose nustatyta tvarka. Nagrinėjamoje byloje remiamasi CK 4.198 straipsnio 2 dalimi, kurioje numatyta, kad pagal įkeitimą kreditorius turi teisę, skolininkui neįvykdžius įkeitimu užtikrintos prievolės, patenkinti savo reikalavimą iš įkeisto daikto vertės pirmiau už kitus kreditorius.⁵⁷ Taigi, darytina išvada, kad svarbu įvertinti, ar reikalavimo tenkinimas yra numatytas įstatyme bei į tai, ar jis įgyvendinamas nustatyta tvarka. Tik nustačius faktą, kad toks sandoris turėjo būti sudarytas, galima daryti pagrįstą išvadą, kad sandorio negalima ginčyti, taikant *actio Pauliana*.

2) *Sandoris pažeidžia kreditorių teises.*

Atkreiptinas dėmesys, kad *actio Pauliana* ieškinys gali būti tenkinamas tik tuo atveju, kai sandorio sudarymas iš tikrųjų pažeidė kreditorių interesus. CK 6.66 straipsnyje yra nurodoma keletas atvejų, kuriems egzistuojant, galima spręsti apie kreditorių interesų pažeidimą – įmonė tampa nemoki, būdama nemoki, patenkina vieno kreditoriaus reikalavimą ar kitokiu būdu pažeidžiamos kreditorių teisės. Pažymėtina, kad šis sąrašas nėra baigtinis, todėl sąlygos, kurioms egzistuojant, galima daryti išvadą dėl kreditorių teisių pažeidimo, išsamiau yra aptariamoms nuosekliai formuojamoje teismų praktikoje.

Actio Pauliana gali būti reiškiamas net ir nesant įmonės nemokumui, įtvirtintam ĮBĮ. Remiantis ĮBĮ, nemokumas yra įmonės būseną, kai įmonė nevykdo ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į balansą įrašyto turto vertės. Remiantis nuosekliai formuojama teismų praktika, „<...> pakanka įrodyti, kad ginčijamu sandoriu iš esmės sutrukdyta kreditoriui patenkinti reikalavimus iš skolininko turto, nes, sudarius ginčijamą sandorį, likusio turto nepakanka atsiskaityti su kreditoriumi“.⁵⁸ Taigi, konstatavus, kad sudarytas sandoris sumažino skolininko turtą taip, kad jis nėra pajėgus atsiskaityti su kreditoriumi, kuris sandorio sudarymo metu jau turėjo reikalavimo teisę, laikytina, kad skolininkas pažeidė kreditorių teises, o tokia bendrovės finansinė padėtis gali būti vertinama kaip faktinis nemokumas.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „LRG farmacija“ v. AB SEB bankas, Nr. 3K-3-451/2014.

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija. 2012 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje AB DnB Nord bankas v. A. M., D. K. ir D. M., Nr. 3K-P-311/2012.

Pažymėtina, kad kreditorių interesai yra pažeidžiami, kai įmonė sandorio sudarymo metu turėjo atsiskaityti su kreditoriais, tačiau to nepadarė, neturėdama lėšų, o sudarytu sandoriu didino įmonės nemokumą. Vienoje iš bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad atsižvelgiant į tai, jog „<...> faktinis ieškovo nemokumas – objektyvus negalėjimas vykdyti turtinių prievolių, kurių vykdymo terminai yra suėję, egzistavo dar iki tol, kol įmonei iškelta bankroto byla, remiantis ĮBĮ nuostatomis <...> ginčijamu sandoriu buvo pažeisti kitų įmonės kreditorių interesai“.⁵⁹ Taigi, darytina išvada, kad gali būti ginčijamas bet koks sandoris, kuris buvo sudarytas tuo metu, kai įmonė faktiškai negalėjo atsiskaityti su turimais kreditoriais, o naujo sandorio sudarymas lėmė įmonės prievolių padidėjimą, taigi, tuo pačiu ir kreditorių interesų pažeidimą.

Kreditorių interesai yra pažeidžiami ne tik sandoriais, kurie sukelia įmonės nemokumą, tačiau ir sandoriais, kurie suteikia prioritetą vienam iš kreditorių. Tokios pozicijos nuosekliai laikomasi teismų praktikoje, kurioje konstatuota, kad „Skolininko sudarytas sandoris gali pažeisti kreditoriaus teises, jei skolininkas, turėdamas kelis kreditorius ir būdamas nemokus, suteikia pirmenybę kitam bent vienam kreditoriui“.⁶⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad skolininkas, vykdydamas savo turimus įsipareigojimus turi būti sąžiningas ir nesuteikti prioriteto nei vienam iš kreditorių, užtikrindamas kreditorių lygiateisiškumą bei ĮBĮ įtvirtintą reikalavimų tenkinimo eilę bei tvarką. Taigi, darytina išvada, kad spręsti dėl kreditorių interesų pažeidimų galima tik išnagrinėjus visas faktines aplinkybes, sandorių sudarymo būtinumą ir neišvengiamumą bei įmonės finansinę padėtį sandorių sudarymo metu.

Atkreiptinas dėmesys, kad remiantis formuojama teismų praktika, prievolės įvykdymą užtikrinančio sandorio sudarymas kaip pats savaime negali reikšti kreditoriaus teisių pažeidimo, o *actio Pauliana* negali būti aiškinamas taip, kad sudarytų prielaidas ginčyti sandorius, kurie jų sudarymo metu nebuvo draudžiami ir atitiko įprastą verslo praktiką, be to, savaime nesumažino įmonės galimybės atsiskaityti su kreditoriais.⁶¹ Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad ūkio subjektas, vykdamas ūkinę komercinę veiklą, siekdamas pelno, turi teisę sudaryti sandorius. Pažymėtina, kad tik tokių sandorių sudarymas, dėl kurių įmonė tampa nemoki, arba esant nemokiai, suteikiamas prioritetas vienam iš kreditorių, gali pažeisti visų likusių įmonės kreditorių teises. Tokiu atveju, jeigu įmonė neturi pradelstų

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „LRG farmacija“ v. AB SEB bankas, Nr. 3K-3-451/2014.

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Bildunga“ v. UAB „Elektrotinklas“, Nr. 3K-3-204/2012.

⁶¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Fundamentus“ v. UAB „Dokaras“, Nr. 2A-1416/2014.

įsipareigojimų, finansinė padėtis yra stabili, ji turi teisę vykdyti įprastą komercinę veiklą, sudaryti sandorius, nepažeisdama jokių kreditorių interesų.

3) *Skolininkas buvo nesąžiningas, nes žinojo ar turėjo žinoti, kad sandoris pažeis kreditorių teises.*

Remiantis interesų pusiausvyros principu, skolininkas prievolės įvykdymo terminu gali gintis tik tol, kol jis elgiasi sąžiningai. Dėl to pirmiausia būtina vertinti skolininko elgesį sąžiningumo aspektu. Nustačius, kad skolininkas elgėsi nesąžiningai, t. y. žinodamas apie prastą įmonės turtinę padėtį ir turto atsiskaityti su kreditoriais nepakankamumą, didino įsipareigojimus, mažino turimą turtą ar pan., negali būti taikoma prievolės įvykdymo terminų suteikiama apsauga, nes taip būtų sudaromos sąlygos skolininkui piktnaudžiauti savo teisėmis ir mažinama kreditorių galimybė gauti savo reikalavimų patenkinimą.⁶²

4) *Trečiasis asmuo, sudaręs su skolininku atlygintinį dvišalį sandorį, buvo nesąžiningas.*

Šalims sudarius dvišalį sandorį, pripažinimas negaliojančiu galimas tik tuo atveju, kai trečiasis asmuo buvo nesąžiningas, t. y. žinojo arba turėjo žinoti, kad sandoris pažeidžia skolininko kreditoriaus teises. Vienoje iš nagrinėtų bylų teisėjų kolegija pažymėjo, kad, vertinant įgijėjų sąžiningumą, būtina atsižvelgti į ginčo sandoriuose dalyvavusius asmenis siejančius ryšius. Be kita ko, šioje byloje paminėta, kad viena iš aplinkybių, sprendžiant asmenų nesąžiningumą, gali būti atsiskaitymas didelėmis sumomis, grynaisiais pinigais, todėl visos aplinkybės teismų turi būti įvertintos kaip visuma. Tik išaiškinus visus faktus, galima daryti pagrįstą išvadą dėl šalies nesąžiningumo.⁶³

5) *Nėra suėjęs vienerių metų ieškinio senaties terminas.*

Įstatymų leidėjas įstatyme įtvirtino vienerių metų terminą, pareikšti *actio Pauliana* ieškinį, kuris skaičiuojamas nuo tada, kai kreditorius sužinojo arba turėjo sužinoti apie jo teises pažeidžiantį sandorį. Siekiant išsiaiškinti nuo kurio momento laikoma, kad kreditorius sužinojo apie teisių pažeidimą, reikia įvertinti objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus. Be to, nustatytas ieškinio senaties terminas nėra naikinamasis, todėl esant svarbioms aplinkybėms, šis terminas gali būti atnaujinamas.

6) *Kreditorius turi neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę.*

Bankroto administratorius turi įrodyti, kad kreditorius turi neabejotiną ir galiojančią reikalavimo teisę. Pažymėtina, kad ginčyti sandorį *actio Pauliana* pagrindu galima tik tada, kai ginčijamo sandorio sudarymo metu, kreditoriaus reikalavimas turėjo būti patenkinamas,

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje II G. V. vaistinė v. G. V. ir kt., Nr. 3K-3-360/2012.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje II G. V. vaistinė v. G. V. ir kt., Nr. 3K-3-313/2013.

tačiau įmonė reikalavimo nepatenkino ir sudarė naują sandorį. Vienoje iš kasacinio teismo nagrinėtų bylų, nurodyta, kad „faktą, kad reikalavimo teisių perleidimo sutarties sudarymo metu ieškovas turėjo pradelstų įsiskolinimų kreditoriams, patvirtino atsakovo pateiktos 2012 m. gegužės 28 d. finansinio patikrinimo ataskaitos priedas, ieškovo parengta kreditorių reikalavimų lentelė <...>“.⁶⁴ Taigi, nurodyti duomenys patvirtino, kad ginčijamo sandorio sudarymo metu ieškovas nebuvo įvykdęs prievolių kreditoriams, todėl sudarytas sandoris gali būti ginčijamas, taikant *actio Pauliana*. Taigi, tik iš pateiktų įrodymų galima daryti išvadą apie kreditorių ir skolininką siejusius sutartinius santykius.

Pažymėtina, kad tik esant aukščiau nurodytam sąlygų visetui, bankroto administratorius įgyja teisę reikšti *actio Pauliana* ieškinį ir tokiu būdu apginti kreditorių pažeistas teises. Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausias Teismas, nurodydamas, kad „sandorį pripažinti negaliojančiu *actio Pauliana* pagrindu bei taikyti jo teisinius padarinius galima tik esant pirmiau nurodytų sąlygų visetui, t. y. nenustačius bent vienos nurodytų sąlygų egzistavimo, nėra pagrindo taikyti CK 6.66 straipsnio ir pripažinti sandorį negaliojančiu“.⁶⁵

Atkreiptinas dėmesys, kad patenkinus ieškinį, visas turtas yra gražinamas į bankrutuojančios įmonės turto masę, tokiu būdu užtikrinant visų kreditorių interesus. Tuo atveju, jeigu taikant restituciją, būtų patenkintas tik to kreditoriaus reikalavimas, kurio teises pažeidė sudarytas sandoris, susiklostytų situacija, kai būtų pažeisti likusių kreditorių interesai.

Pažymėtina, kad nors šiuo institutu ir naudojamosi dažnai, tačiau tam, kad *actio Pauliana* galėtų būti taikomas, privaloma įrodyti visas taikymo sąlygas. Dažnai tai sukelia keblumą, o ypač įrodinėjant skolininko nesąžiningumą. Be to, ne visada yra pakankamai įrodymų, kurie patvirtintų, jog skolininkas, sudarydamas sandorį, iš tiesų buvo nesąžiningas, žinojo apie įmonės sunkią finansinę padėtį ir tai, kad sudarius sandorį, įmonė neturės turto, iš kurio galėtų būti patenkinami kreditorių reikalavimai.

Be kita ko, įrodinėjimas trunka pakankamai ilgą laiko tarpą, todėl *actio Pauliana* taikymas neatitinka bankroto proceso tikslo – greitai ir efektyviai apginti kreditorių interesus, patenkinti jų reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, autoriaus nuomone, ĮBĮ galėtų būti numatyti atvejai, kuriems esant, galėtų būti preziumuojamas bankrutuojančios įmonės nesąžiningumas. Pavyzdžiui, nesąžiningomis šalys galėtų būti pripažįstamos tada, kai sudarė sandorius žemesnėmis negu rinkos kainomis, turtas perleistas už tokią kainą, kuri nėra adekvati turto vertei ir pan. Autoriaus nuomone, atveju, kuriems esant, būtų

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „LRG farmacija“ v. AB SEB bankas, Nr. 3K-3-451/2014.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kseda“ v. R. B., Nr. 3K-3-84/2013.

preziuruojamas nesąžiningumas, įtvirtinimas, pagreitinų bankroto procesą, kadangi kreditoriams nereikėtų įrodinėti skolininko nesąžiningumo, kuris vilkina bankroto procesą.

2.2.4. Sandorių pripažinimas negaliojančiais

Dar vienas iš būdų, kuriuo siekiama apsaugoti kreditorių interesus - numatyta bankroto administratoriaus pareiga patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per ne trumpesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, bei pareikšti ieškinius teisme dėl sudarytų sandorių, kurie prieštarauja įmonės veiklos tikslams ir galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais. Vadinasi, bankroto administratorius turi pareigą patikrinti bankrutuojančios įmonės sudarytus sandorius ir ginčyti tuos, kurie pažeidė kreditorių interesus.

Remiantis šiuo metu galiojančia ĮBĮ redakcija, administratorius privalo patikrinti visus sandorius, kurie buvo sudaryti per 36 mėnesius. Atkreiptinas dėmesys, kad 1997 m. ĮBĮ redakcijoje, administratorius turėjo pareigą patikrinti sandorius, sudarytus per 12 mėnesių iki bankroto bylos iškėlimo.⁶⁶ Pažymėtina, kad termino pratęsimas, autoriaus nuomone, turėtų būti vertinamas teigiamai, kadangi ir anksčiau sudaryti sandoriai gali lemti įmonės nemokumą ar negalėjimą atsiskaityti su kreditoriais. Pažymėtina, kad dažnai juridinio asmens valdymo organai turi tam tikras schemas, kuriomis vadovaujasi, sudarydami sandorius, todėl nuoseklus tam tikrų sandorių sudarymas gali lemti įmonės nemokumą, finansinės būklės pablogėjimą ir kreditorių interesų pažeidimą.

Autoriaus nuomone, nebūtinai vienas žalingas sandoris lemia įmonės nemokumą, dažnai tai gali būti ištisa sandorių grandinė, kuriuos ilgą laiką sudarinėjant, įmonė yra privedama prie nemokumo ar tokios finansinės būklės, kuriai esant, negali atsiskaityti su kreditoriais, kurių reikalavimo terminai jau yra suėję. Taigi, ilgesnis termino nustatymas, per kurį administratorius privalo patikrinti sudarytus sandorius, lemia didesnę galimybę užtikrinti kreditorių interesus.

Pažymėtina, kad iki 2011 m. gruodžio 22 d. ĮBĮ redakcijos įsigaliojimo, nebuvo numatyto termino, per kurį administratorius privalėjo patikrinti sandorius.⁶⁷ Šiuo metu bankroto administratorius įpareigojamas patikrinti sandorius ne vėliau kaip per 6 mėnesius nuo dokumentų dėl įmonės sudarytų sandorių gavimo dienos. Be kita ko, įstatyme numatyta, kad terminas gali būti pratęstas dar 6 mėnesiams. Autoriaus nuomone, termino

⁶⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64–1500.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11-1 straipsniu ir trečiuoju-1 skirsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011-12-22, Nr. 4-112.

nustatymas pagreitino bankroto procesą, tačiau vis dėlto pakankamai neužtikrina kreditorių interesų gynimo. Autoriaus nuomone, įstatyme turėtų būti numatyti atvejai, kada terminas gali būti pratęstas. Termino pratęsimas galėtų būti siejamas tik su objektyviomis aplinkybėmis, dėl kurių administratorius per 6 mėnesius neturėjo realios galimybės patikrinti visų sandorių. Be to, teismas turėtų įsitikinti, ar bent dalis sandorių yra peržiūrėta, atkreipti dėmesį į aplinkybes, dėl kurių pareiga nebuvo įvykdyta, įvertinti sandorių sudėtingumą. Tik tiesiogiai įstatyme įtvirtinus atvejus, kada terminas gali būti pratęsimas, bus užtikrintas bankroto proceso tikslas – greitai ir operatyviai patenkinti kreditorių reikalavimus, kadangi šiuo metu bankroto administratoriai gali piktnaudžiauti ir vilkinti bankroto procesą, nesant tam teisėto pagrindo.

Atkreiptinas dėmesys, kad įstatyme nėra įsakmiai nurodyto privalomumo kreiptis į teismą ir ginčyti sudarytus sandorius, taigi, manytina, kad bankroto administratorius gali pasirinkti, ar bankrutuojančios įmonės ir trečiojo asmens sudaryti sandoriai bus ginčijami teisme. Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad „bankrutuojančios įmonės administratorius privalo patikrinti bankrutuojančios įmonės sandorius <...> ir pareikšti ieškinius. <...> Taigi įmonės bankroto atveju sandorių ginčijimas – bankrutuojančios įmonės administratoriaus teisė ir pareiga“.⁶⁸ Vadovaujantis tokia teismų pozicija, darytina išvada, kad bankroto administratorius, siekdamas vykdyti savo pareigas tinkamai bei užtikrinti efektyvų kreditorių interesų gynimą, privalo patikrinti įmonės sandorius, o nustačius prieštaravimą įmonės veiklos tikslams arba įmonės nemokumo didėjimą, juos ginčyti.

Teismų praktikoje konstatuotina, kad juridinio asmens sudaryti sandoriai gali būti ginčijami, jeigu jie prieštarauja juridinio asmens teisnumui, t. y. sudaryti pažeidžiant juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jo valdymo organų kompetenciją ar prieštarauja juridinio asmens tikslams. Be to, siekiant sandorį pripažinti negaliojančiu, remiantis CK 1.82 straipsniu, privaloma nustatyti tam tikras aplinkybes – sandorį sudarė viešas ar privatus juridinis asmuo, sandoris prieštarauja juridinio asmens teisnumui, ar kita sandorio šalis veikė sąžiningai, spręsti, ar ginti pažeistas teises pripažįstant sandorį negaliojančiu, ar ginti kitais būdais – reikšti ieškinį dėl nuostolių atlyginimo ar pan.“.⁶⁹ Taigi, tik nustačius tokias sąlygas, bankroto administratorius gali ginčyti sudaryti sandorį.

⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vastata“ v. V. Ž. Ir kt., Nr. 2A-733/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vikata ir Ko“ v. UAB „Daisruna ir Ko“, Nr. 3K-3-361/2009.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje AB „Vilniaus pirmoji autotransporto įmonė“ v. UAB „Šklėriai“ ir kt., Nr. 3K-3-462/2012.

Vienoje iš nagrinėtų bylų bankroto administratorius pareiškė ieškinį dėl turto perdavimo išieškotojui aktų ir turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui akto pripažinimo negaliojančiais. Teismai konstatavo, kad bankroto administratorius neįrodė nei vienos iš CPK 602 straipsnyje nustatytų turto perdavimo išieškotojui aktų pripažinimo negaliojančiais sąlygų, todėl ieškinys buvo atmestas. Pažymėtina, kad priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, visi vykdymo veiksmai, susiję su išieškojimu iš skolininko turto pagal pateiktus vykdomuosius dokumentus yra sustabdomi. Atsižvelgiant į tai, bankroto administratorius ginčijo išieškojimo aktus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, spręsdamas klausimą dėl bankroto administratoriaus teisės ginčyti išieškojimo aktus, išaiškino, kad „įmonės bankroto administratorius, kuris nebuvo vykdymo proceso dalyvis ir neturėjo galimybės skusti antstolio veiksmų CPK nustatyta tvarka, gindamas ir atstovaudamas bankrutuojančios įmonės kreditorių interesams gali ginčyti nurodytus antstolio turto perdavimo akus ne tik specialiojoje teisės normoje – CPK 602 straipsnyje – įtvirtintais pagrindais, bet ir dėl imperatyviųjų CPK, CK, Įmonių bankroto įstatymo bei kitų teisės normų pažeidimų.“⁷⁰ Remiantis tokia kasacinio teismo pozicija, darytina išvada, kad bankroto administratoriaus teisė ginčyti antstolio veiksmus, kurių iškėlus bankroto bylą, antstolis atlikti neturėjo, užtikrina visų bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus bei jų lygiateisiškumą.

Pažymėtina, kad kaip ir ginčijant sandorius *actio Pauliana* pagrindu, taip ir kreipiantis į teismą dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu, taikoma restitucija, dėl kurios turtas gražinamas į bendrą bankrutuojančios įmonės turto masę. Atkreiptinas dėmesys, kad turto vertė nuolat kinta, todėl kyla klausimų, kaip taikyti restituciją, esant turto nuvertėjimui. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad būtina nustatyti, ar bus pasiekti restitucijos tikslai. Teismas pažymėjo, kad esant situacijai, kai turtas nuvertėja ir šalys negali būti gražinamos į *status quo*, turi būti sprendžiamas klausimas dėl alternatyvaus restitucijos taikymo būdo – pinigų sumokėjimo.⁷¹ Tik tokiu atveju, kai nesant galimybės gražinti turtą tokios pat vertės, kurios buvo perduotas, vienintelis būdas apginti kreditorių interesus, yra ekvivalentas pinigais. Autorius sutinka su šia teismo pozicija, kadangi taikant restituciją ir gražinus nuvertėjusį turtą, sumažėtų galimybė patenkinti kreditorių reikalavimus, vadinasi, nebūtų įgyvendinamas vienas iš pagrindinių įmonių bankroto tikslų.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Aldengas“ v. BUAB „DZO Capital“ ir kt., Nr. 3K-3-266/2014.

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Krum“ v. J. L., Nr. 3K-3-124-706/2015.

2.2.5. Bankrutuojančios įmonės sandorių vykdymas

ĮBĮ numatyta bankroto administratoriaus teisė iškelus bankroto bylą vykdyti bankrutuojančios įmonės iki bankroto bylos iškelimo sudarytus sandorius. Kasacinis teismas savo praktikoje yra išaiškinęs, kad „bankroto administratoriui suteikiama tam tikra diskrecijos teisė įstatyme nustatytu terminu apsispręsti, ar bankrutuojanti įmonė vykdys tam tikras anksčiau sudarytas savo sutartis. <...> leidžiama vykdyti <...> sutartis, jeigu tokių sutarčių vykdymas naudingas bankrutuojančiai įmonei ir jos kreditoriams.“⁷² Taigi, darytina išvada, kad bankroto administratorius turi pareigą vykdyti tuos sandorius, kurie finansiškai yra naudingi bankrutuojančiai įmonei ir didina įmonės turtą.

Autoriaus nuomone, ši nuostata yra įtvirtinta, atsižvelgiant į pagrindinį bankroto proceso tikslą – apginti kreditorių interesus bei patenkinti jų finansinius reikalavimus. Pažymėtina, kad bankroto administratorius atstovauja bankrutuojančią įmonę ir savo veikla turi užtikrinti visų kreditorių lygiateisiškumą bei finansinių reikalavimų patenkinimą. Nors iškelus bankroto bylą, įmonės valdymo organai netenka savo įgaliojimų ir įmonė negali sudaryti naujų sandorių, tačiau bankroto administratorius, išanalizavęs visus turimus dokumentus, finansinę įmonės padėtį, gali konstatuoti, kad tolesnis sandorio vykdymas yra naudingas finansinei įmonės padėčiai, gali nuspręsti vykdyti sudarytus sandorius.

ĮBĮ 17 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad bankroto administratorius turi pranešti suinteresuotiems asmenims apie tolesnį sutarties vykdymą. Be kita ko, ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 4 punkte numatyta, kad administratorius praneša ir apie sutarčių nevykdymą. Vienoje iš nagrinėtų bylų kasacinis teismas atkreipė dėmesį į nurodytų straipsnių formuluočių neatitikimą, pažymėdamas, kad nėra aišku, ar bankroto administratoriui, nieko nepranešus apie sutarties tolesnį (ne)vykdymą, jos turi būti vykdomos toliau, ar laikytinos pasibaigusiomis.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad sutartiniuose santykiuose yra svarbus sutarčių vykdymas, taigi, šalys turi tinkamai ir laiku įvykdyti savo prievoles: „Administratorius, vykdamas bankroto procedūras, turi teisę (galimybę) nevykdyti tų įmonės sudarytų sutarčių, kurių įvykdymo terminas dar nėra pasibaigęs, kuriose bankrutuojanti įmonė yra skolininkas, tačiau neturi teisės (galimybės) nevykdyti sutarčių, kurių įvykdymo terminas dar nepasibaigęs, kuriose bankrutuojanti įmonė yra kreditorius“.⁷³

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Naujoji Vaišvydava“ v. BUAB „Investicinių projektų vykdymo grupė“, Nr. 3K-3-521/2013.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Naujoji Vaišvydava“ v. BUAB „Investicinių projektų vykdymo grupė“, Nr. 3K-3-521/2013.

Pažymėtina, kad įstatymo formuluotė dėl sandorių vykdymo yra neaiški ir nepakankamai apibrėžta. ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 4 punkte įtvirtinta, kad tuo atveju, jeigu administratorius pranešė, kad sutarčių nevykdys, sutartys laikomos pasibaigusiomis, o ĮBĮ 17 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad administratorius turi pranešti apie sprendimą vykdyti sutartis. Abi įstatymo normos įpareigoja pranešti tiek apie vykdymą, tiek apie nevykdymą, todėl dažnai kildavo klausimų, ar sutartys yra vykdomos, jeigu apie jų nevykdymą ar vykdymą, apskritai nėra pranešta.

Kasacinis teismas, siekdamas išspręsti kilusį neaiškumą, nurodė, kad „<...> pasibaigia tik tos sutartys, apie kurių nevykdymą bankroto administratorius aiškiai ir nedviprasmiškai praneša suinteresuotiems asmenims“.⁷⁴ Taigi, darytina išvada, kad nepranešus apie sutarties nevykdymą, sutartis bus laikoma vykdoma. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu atveju ĮBĮ 17 straipsnio 2 dalis yra netaikytina, kadangi, remiantis teismų išaiškinimais, pranešti apie tolesnį sutarties vykdymą, nėra privaloma.

Autoriaus nuomone, tokių dviprasmiškų teisės normų egzistavimas teisinėje sistemoje sukuria neigiamus padarinius, kadangi bankroto administratorius nėra tikras, ar privalo pranešti apie sutarties tolesnį vykdymą arba jos nevykdymą. Autoriaus nuomone, reikėtų ĮBĮ pataisos, kurioje būtų imperatyvi nuostata, nurodanti, kad „bankroto administratorius per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos privalo suinteresuotiems asmenims pranešti apie priimtą sprendimą toliau vykdyti įmonės sutartis, sudarytas iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos arba pranešti, kad įmonė sudarytų sutarčių, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, nevykdys. Šios sutartys (tarp jų nuomos, panaudos), išskyrus darbo sutartis ir sutartis, iš kurių kyla bankrutuojančios įmonės reikalavimo teisės, laikomos pasibaigusiomis, o dėl šios priežasties atsiradę reikalavimai yra tenkinami šio įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tvarka“.

Autoriaus nuomone, tokia įstatymo pataisa įvestų teisinio aiškumo, bankroto administratorius būtų įpareigotas informuoti suinteresuotus asmenis tiek apie sutarčių vykdymą, tiek apie nevykdymą, tuo pačiu kiltų mažiau teisinių ginčų.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. BUAB „Eudanas“ ir kt., Nr. 3K-3-261/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų apžvalga. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bylų iškelimo teisinės pasekmės reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga, 2015 m. kovo 18 d., Teismų apžvalga Nr. 42.

2.3. Kiti įstatyme numatyti kreditorių interesų gynimo būdai

2.3.1. Netiesioginis ieškinys

Dar vienas kreditorių interesų gynimo būdas yra kreditorių teisė pareikšti netiesioginį ieškinį bankrutuojančios įmonės skolininkui. Nors ĮBĮ tiesiogiai nėra numatytos šios kreditorių teisės, tačiau, kaip ir *actio Pauliana* taikymo atveju, netiesioginis ieškinys gali būti pareiškiamas, remiantis CK 6.68 straipsnio pagrindu.

CK 6.68 straipsnyje yra įtvirtintos sąlygos, kurioms egzistuojant, bankrutuojančios įmonės kreditoriai turi teisę pareikšti netiesioginį ieškinį: pirma, kreditorius turi neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę; antra, skolininkas pats šių teisių neįgyvendina arba atsisako tai daryti ir dėl to pažeidžia kreditoriaus interesus; trečia, kreditoriui būtina apsaugoti savo teises (skolininkas tapo nemokus, jam iškelta bankroto byla ir kitais ypatingais atvejais); ketvirta, iki ieškinio pareiškimo yra suėjęs prievolių įvykdymo terminas. Vadinasi, tik tenkinus aukščiau išvardintas sąlygas, kreditorius įgyja teisę pareikšti netiesioginį ieškinį ir taip apginti visų skolininko kreditorių interesus.

Pažymėtina, kad netiesioginio ieškinio paskirtis yra apsaugoti bei apginti kreditoriaus teises nuo nesąžiningų bankrutuojančios įmonės veiksmų, kai skolininkas neketina įgyvendinti savo turimos teisės į tam tikrą turtą ar piniginį reikalavimą, siekdamas išvengti savo prievolės įvykdymo kreditoriui. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, netiesioginio ieškinio paskirtis yra „<...> apsaugoti kreditorių nuo nesąžiningo skolininko neveikimo tais atvejais, kai skolininkas nesuinteresuotas įgyvendinti savo teisių į trečiąjį asmenį ir ginti savo interesus“.⁷⁵

Nors bankroto administratorius turi pareigą ginčyti bankrutuojančios įmonės sudarytus sandorius (ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalies 8 punktas), tačiau ši bankroto administratoriaus pareiga neeliminuoja kreditorių teisės kreiptis į teismą, pateikiant netiesioginį ieškinį, tokiu būdu patiems užtikrinant savo teisių gynimą. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje, konstatuojant, kad „bankrutuojančios įmonės kreditoriai turi teisę reikšti netiesioginius ieškinius, taip pat ir *actio Pauliana*, bankrutuojančios įmonės bei jos kreditorių interesų užtikrinimui“.⁷⁶

Netiesioginis ieškinys gali būti taikomas, esant šioms sąlygoms:

- 1) *Skolininkas turi vykdytiną ir neabejotiną reikalavimo teisę.*

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje A. I. v. Nordea Bank Finland Plc, Nr. 3K-3-254/2014.

⁷⁶ *Ibid.*

Vykdytina reikalavimo teisė teismų praktikoje yra aiškinama kaip tokia, kuri „turi būti galiojanti, nepasibaigusi įstatyme nustatytais prievolės pasibaigimo pagrindais, negali būti ginčijama netiesioginio ieškinio pareiškimo metu ir turi būti suėjęs prievolės vykdymo terminas“.⁷⁷ Taigi, kreditorius netiesioginį ieškinį gali pareikšti tik tada, kai prievolės įvykdymo terminas yra jau suėjęs, tačiau bankrutuojanti įmonė nesiėmė jokių veiksmų, siekdama, kad jos turimas skolininkas įvykdytų turimą prievolę, tokiu būdu pažeisdama kreditorių teises. Be kita ko, tai, kad prievolės įvykdymo terminas jau turi būti suėjęs, lemia skirtumą nuo reiškiamo *actio Pauliana* ieškinio, kadangi *actio Pauliana* taikymo atveju, prievolės vykdymo terminas gali būti ir nesuėjęs.

Pažymėtina, kad skolininkas ieškinį gali pareikšti tik tada, kai turi tokią teisę, tačiau šios teisės, siekdamas neigiamų padarinių kreditoriams, neįgyvendina. Todėl kiekvienoje situacijoje svarbu nustatyti, kad trečiasis asmuo turi neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę į atsakovą. Pažymėtina, kad teismų praktikoje konstatuotina, jog trečiasis asmuo nėra atsakovo kreditorius, o kreditorius nėra atsakovo skolininkas: „<...> kasatorius neturėjo teisės CK 6.68 straipsnio pagrindu atsakovui reikšti netiesioginio ieškinio, nes trečiasis asmuo neturi turtinės teisės į atsakovą, jis nėra atsakovo kreditorius, o atsakovas nėra trečiojo asmens skolininkas ir neturi jokių pareigų jo atžvilgiu.“⁷⁸ Atsižvelgiant į tai, kad atsakovas neturėjo jokių prievolių trečiajam asmeniui (bankrutuojančiai įmonei), todėl kreditorius neturėjo teisės reikšti netiesioginio ieškinio ir įgyvendinti bankrutuojančios įmonės turtinės teisės, kadangi tam būtinas visų sąlygų, numatytų CK 6.68 straipsnyje, visetas.

2) *Skolininkas pats šių teisių neįgyvendina arba atsisako tai daryti ir dėl to pažeidžia kreditoriaus interesus.*

Bankrutuojančiai įmonei, pareiškus ieškinį dėl turimos reikalavimo teisės, kreditorius netenka galimybės reikšti netiesioginį ieškinį. Teismų praktikoje numatyta, kad ši sąlyga yra tenkinama ir tada, kai kreditorius atsisako įgyvendinti savo teises, pavyzdžiui, „delsia įgyvendinti šią savo teisę, nerodo iniciatyvos, piktybiškai vengia tai daryti, pasirenka netinkamus savo teisės įgyvendinimo būdus ir pan.“⁷⁹

Remiantis teismų praktika, konstatuotina, kad konkretus kreditorius į teismą dėl žalos atlyginimo galėtų kreiptis tik su netiesioginiu ieškiniu, pareikšdamas ieškinį skolininko (bankrutuojančios įmonės) vardu, jei pati bankrutuojanti įmonė (jos administratorius) savo teisės reikalauti žalos atlyginimo neįgyvendintų. Tokiu atveju, patenkinus netiesioginį

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje A. I. v. Nordea Bank Finland Plc, Nr. 3K-3-254/2014.

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*

ieškinį, išreikalautas turtas būtų įskaitomas į skolininko turtą ir naudojamas visų skolininko kreditorių reikalavimams tenkinti. Priešingas aiškinimas, kad žalos atlyginimas galėtų būti priteisiamas pavieniams kreditoriams, pareiškusiems ieškinį savo vardu, neužtikrintų kreditorių lygiateisiškumo principo, pažeistų ĮBĮ 35 straipsnyje nustatytas kreditorių reikalavimų tenkinimo taisykles ir prieštarautų bankroto teisės paskirčiai – sustabdyti kreditorių lenktynes dėl nemokios įmonės turto.⁸⁰

3) *Kreditoriui būtina apsaugoti savo teises (skolininkas tapo nemokus, jam iškelta bankroto byla ir kitais ypatingais atvejais).*

Vienas iš atvejų, kai skolininkui būtina apsaugoti savo teises yra skolininko nemokumas, iškelta bankroto byla. Remiantis susiklosčiusia situacija, skolininkui iškelta bankroto byla, darytina išvada, kad kreditoriaus teisės jau yra pažeistos, kadangi skolininkas nėra atsiskaitęs su kreditoriumi: „<...> kreditoriui būtina apsaugoti savo teises (skolininkas tapo nemokus ar nepakankamai mokus, jam iškelta bankroto byla ir kitais ypatingais atvejais. Kreditorius neturi teisės reikšti netiesioginį ieškinį, jei skolininkas turi pakankamai turto reikalavimui patenkinti“.⁸¹ Taigi, darytina išvada, kad netiesioginis ieškinys gali būti pareiškiamas tik tais atvejais, kai skolininkas objektyviai negali įvykdyti prievolės dėl finansinės padėties, neturi pakankamai turto.

4) *Iki ieškinio pareiškimo yra suėjęs prievolių įvykdymo terminas.*

Pareikšti netiesioginį ieškinį galima tik tuo atveju, kai prievolės įvykdymo terminas yra jau suėjęs, tačiau prievolė nėra įvykdyta.

Pažymėtina, kad netiesioginį ieškinį kreditoriai gali reikšti ne tik bankrutuojančios įmonės skolininkui, tačiau ir bankroto administratoriui. ĮBĮ 11 straipsnyje yra įtvirtinta, kad administratorius, vykdydamas bankroto procedūras, gali padaryti žalos. Tokiu atveju kreditorius įgyja teisę pareikšti netiesioginį ieškinį ir bankroto administratoriui. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje: „Šis reikalavimas yra nukreiptas į patį bankroto administratorių, kuris yra ir bankrutuojančios įmonės atstovas pagal įstatymą, todėl pripažintina, jog dėl egzistuojančio akivaizdaus interesų konflikto (įmonės bankroto administratorius kartu yra ir įmonės atstovas pagal įstatymą, ir tariamai įmonei žalą padaręs asmuo), kitos galimybės įgyvendinti savo teisę kreiptis į teismą kreditorius šioje situacijoje neturi“.⁸² Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad kreditoriui ganėtinai plačiai yra suteikta

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Limantra“ v. N. G., Nr. 3K-3-130/2011.

⁸¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Z. V. v. UAB „Admivita“, Nr. 2-823-180/2015.

⁸² Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Ž. Mongirdo įmonės „Chemikų žiedas“ v. UAB „Įmonių bankroto administravimo ir teisinių paslaugų biuras“, Nr. 2-876/2008.

teisė ginti savo interesus bei juos užtikrinti, tokiu būdu įgyvendinant vieną iš svarbiausių bankroto proceso tikslų.

Atkreiptinas dėmesys, kad juridinio asmens teisės ir pareigos yra įgyvendinamos per valdymo organus. Dėl to dažnai susiklosto situacija, kai įmonė bankrutuoja dėl nesąžiningų ir neteisėtų valdymo organų veiksmų, pavyzdžiui, neteisėtai pasisavindami, iššvaistydami lėšas, steigdami naujas įmones, į kurias perkelia lėšas. Kadangi įmonės finansinė būklė prastėja, daugėja skolų, laikytina, kad juridinio asmens valdymo organai pažeidžia kreditorių interesus.

Tokiais atvejais neretai įmonės kreditoriams iškyla klausimas, kokių veiksmų gali imtis, siekdami savo reikalavimų patenkinimo. Be kita ko, ar galima reikšti netiesioginį ieškinį įmonės vadovui ar akcininkui, jeigu yra žinomi jo atlikti neteisėti veiksmai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad „esant iškeltai skolininko bankroto bylai kreditorius yra laisvas pasirinkti, reikšti tiesioginį ieškinį skolininko dalyviams / valdymo organams dėl jam individualiai padarytos žalos atlyginimo ar netiesioginį ieškinį dėl žalos atlyginimo bankrutuojančios įmonės vardu“.⁸³

Taip pat kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad „<...> pavienio kreditoriaus kreipimasis į teismą su reikalavimu atlyginti žalą, padarytą įmonės administracijos vadovo veiksmais, neužtikrintų kreditorių lygiateisiškumo principo, pažeistų kreditorių reikalavimų tenkinimo taisyklės ir prieštarautų bankroto teisės paskiriai – sustabdyti kreditorių lenktynes dėl nemokios įmonės turto“.⁸⁴ Todėl tam, kad būtų užtikrinami visų kreditorių interesai, bankroto proceso metu, kreditoriai negali pareikšti tiesioginio ieškinio dėl žalos atlyginimo. Tokiu atveju kreditoriams suteikiama teisė pareikšti netiesioginį ieškinį ir tokiu būdu užtikrinti savo interesus.

Be kita ko, įstatymų leidėjas ĮBĮ 20 straipsnio 7 dalyje įtvirtino išimtį, kada kreditorius galėtų pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo tiesiogiai akcininkui ar valdymo organo nariui – jei bankrotas pripažintas tyčiniu, todėl darytina išvada, kad kreditorius bankroto proceso metu gali reikšti tik netiesioginį ieškinį bendrovės akcininkui pagal CK 2.50 str. 3 dalį, jei žala padaryta visiems kreditoriams kaip interesų grupei“.⁸⁵

Pažymėtina, kad toks teisinis reglamentavimas bei teismų išaiškinimas lemia kreditorių lygiateisiškumo principo įgyvendinimą, kadangi leidžiant kreditoriams teikti tiesioginius

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. UAB „Statybų kryptis“ ir kt., Nr. 3K-3-389/2014.

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Limantra“ v. N. G., Nr. 3K-3-130/2011.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. UAB „Statybų kryptis“ ir kt., Nr. 3K-3-389/2014.

ieškinius bankroto proceso metu, būtų pažeisti kitų kreditorių interesai. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu galiojančiu teisiniu reguliavimu, yra siekiama ginti visų kreditorių interesus, todėl pareiškiant tiek *actio Pauliana* ieškinį, tiek netiesioginį ieškinį, gautas turtas patenka į bendrą bankrutuojančios įmonės turto masę, iš kurios tenkinami visų kreditorių reikalavimai, nepaisant to, kuris iš kreditorių kreipėsi su ieškiniu į teismą.

2.3.1. Pareiga pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo

Vienas iš svarbiausių kreditorių interesų gynimo būdų, kai įmonė yra nemoki, yra pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, pateikimas. Tik iškėlus bankroto bylą, prasideda procedūros, kurias įgyvendinus, yra patenkinami bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimai, taigi, ginami kreditorių interesai. Įmonių bankroto įstatyme yra nurodyti asmenys, kurie turi teisę ir pareigą pateikti teismui pareiškimą, t. y. kreditoriai, įmonės vadovas ar kitas kompetentingas asmuo ir likvidatorius. Šis asmenų sąrašas yra baigtinis, todėl tik jame nurodyti asmenys turi teisę kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad iki 2016 m. sausio 1 d. galiojusioje ĮBĮ redakcijoje reguliavimas buvo skirtingas. Šalia kreditorių ir įmonės vadovo, teisę pareikšti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įgijo ir kitas kompetentingas asmuo, kuriam tokia teisė numatyta įstatymuose ar įmonės steigimo dokumentuose, tačiau iš sąrašo eliminuotas įmonės savininkas. Pažymėtina, kad nurodytų subjektų pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo atsiranda tik tada, kai egzistuoja ĮBĮ 5 straipsnyje numatytos sąlygos, pavyzdžiui, įmonė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių išmokų, laiku nemoka už gautas prekes, atliktus darbus, įstatymų nustatytų mokesčių ir pan. Tik esant įstatyme numatytoms sąlygoms, įpareigoti asmenys turi teisę kreiptis į teismą su pareiškimu.

Autoriaus nuomone, įstatyme nurodyti asmenys, kurie gali kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo, yra labiausiai susiję su įmone, žino jos finansinę būklę, todėl siekiant apginti kreditorių interesus, jiems įtvirtinta pareiga iškelti įmonei bankroto bylą. Kaip jau minėta, teisę kreiptis į teismą įgijo ir kitas kompetentingas asmuo. Autoriaus nuomone, šiuo atveju tokią teisę įgys juridinio asmens akcininkas (-ai), todėl juridinio asmens vadovui, esant neaktyviam, dėl bankroto bylos iškėlimo galės kreiptis ir akcininkas, kuriam ši teisė yra suteikta bei kuris yra suinteresuotas bankroto bylos iškėlimu.

Teismų praktikoje yra pažymėta, kad asmuo, kuris kreipiasi į teismą su pareiškimu iškelti bankroto bylą, privalo pateikti įrodymus, kurių pagrindu yra atsiradęs jo

reikalavimas.⁸⁶ Taigi, kreditoriui, kuris kreipiasi į teismą, atsiranda pareiga kartu pateikti ir įrodymus, kurie patvirtintų ĮBĮ 4 straipsnyje nurodytą pagrindą dėl galimybės iškelti bankroto bylą. Atkreiptinas dėmesys, kad įrodymų pateikimas neleidžia kreditoriams piktnaudžiauti savo teisėmis ir be pagrindo kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo.

Teismai pažymėjo, kad „Visgi, nei ĮBĮ nuostatose, nei teismų praktikoje nėra suformuota taisyklės, kad tik kreditorius, kurio reikalavimo teisė pripažinta įsiteisėjusiu teismo procesiniu sprendimu, galėtų kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo skolininkui“.⁸⁷ Vadinas, į teismą gali kreiptis bet kuris kreditorius, turintis pagrįstą teisę reikalauti įsipareigojimų įvykdymo. Toks kreditoriaus reikalavimas turi būti pagrįstas įrodymais, sutartimis, tačiau nėra būtinas teismo sprendimas dėl reikalavimo teisės pripažinimo, kadangi tik iškėlus bankroto bylą, bus tvirtinami kreditorių reikalavimai. Taigi, kreipiantis į teismą, privaloma pateikti tokius įrodymus, kurie teismui preliminariai leistų daryti pagrįstą išvadą, kad įmonė nevykdo savo turimų įsipareigojimų ir egzistuoja bent vienas iš ĮBĮ 4 straipsnyje įtvirtintų pagrindų.

Remiantis įstatymo formuluočėmis, darytina išvada, kad įmonės vadovas ir likvidatorius turi pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, o kreditorius tokią teisę turi, tačiau imperatyviai tokia pareiga nėra įtvirtinta. Atkreiptinas dėmesys, kad kreditorius gali įvertinti galimybę susigrąžinti skolą ir tik esant objektyvioms aplinkybėms, iš kurių kreditorius galėtų daryti pagrįstą prielaidą dėl reikalavimo patenkinimo, iškėlus bankroto bylą, nusprendžia kreiptis į teismą.

Įstatymų leidėjas turi kitokią poziciją dėl įmonės vadovo, kito kompetentingo asmens ar likvidatoriaus galimybės kreiptis į teismą, imperatyviai nuroydamas, kad šie asmenys turi pareigą kreiptis. Pažymėtina, kad tuo atveju, jeigu juridinio asmens vadovas ar kitas kompetentingas asmuo nesikreipia į teismą, įstatyme numatyta tvarka privalo atlyginti kreditorių patirtą žalą. Tokios pozicijos laikosi ir teismai: „Pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonės vadovui nustatyta todėl, kad šis subjektas geriausiai žino įmonės finansinę būklę, o pavėluotas bankroto bylos iškėlimas galėtų pažeisti tiek esamų įmonės kreditorių (jei toliau didėtų įmonės skolos), tiek naujų potencialių kreditorių interesus (jei šie asmenys, nežinodami apie įmonės nemokumą, tiektų jai prekes ir (arba) teiktų paslaugas).“⁸⁸ Toks teisinis reguliavimas ir teismų praktika patvirtina, kad privalomumas pateikti pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, gina kreditorių interesus,

⁸⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Medžio fabrikas“ v. UAB „Trasauta“, Nr. 2-940/2012.

⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2016 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Inžinera“ v. UAB „BM būstas“, Nr. e2-211-330/2016.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Nuotekų priežiūra“ v. R. B., K. B., Nr. 3K-3-453/2014.

kadangi laiku iškelus bankroto bylą, didėja tikimybė išsaugoti įmonės turtą, iš kurio galėtų būti patenkinami kreditorių reikalavimai.

Remiantis ĮBĮ 8 straipsnio 1 dalimi, konstatuotina, kad pareiga kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo atsiranda tik tada, kai įmonė tampa nemoki. Tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje: „<...> nesant kitų ĮBĮ įtvirtintų bankroto bylos iškėlimo pagrindų, atsiradusių anksčiau nei nemokumas, įmonės vadovo pareiga kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo kyla, kai įmonė pagal ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje įtvirtintus kriterijus yra nemoki. Įmonės vadovas gali įvertinti, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais ir anksčiau nei atsiranda pagrindas pripažinti įmonę nemokia pagal ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalyje įtvirtintus kriterijus, tačiau vertinant pareigos atsiradimo momentą taikytina ĮBĮ 2 straipsnio 8 dalis.“⁸⁹ Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad atsakomybė įmonės vadovui ar kitam kompetentingam asmeniui atsiranda tik tada, kai įmonė tampa nemoki, o subjektai, turėję pareigą kreiptis į teismą, nesikreipė. Esant kitiems pagrindams, vadovas ar kitas kompetentingas asmuo neprivalo kreiptis į teismą ir už tai jam nekyla administracinė atsakomybė.

Pažymėtina, kad tik nuo 2016 m. sausio 1 d. įstatyme nurodomas terminas, per kurį vadovas ar kitas kompetentingas asmuo privalo kreiptis į teismą. ĮBĮ įtvirtinta pareiga kreiptis nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 5 dienas po to, kai įmonė tapo nemoki ir įmonės dalyviai per minimalius įstatymuose arba įmonės steigimo dokumentuose nustatytus terminus dalyvių susirinkimui sušaukti, bet ne vėliau kaip per 40 dienų, nesiėmė priemonių įmonės mokumui atkurti. Šis nustatytas terminas įpareigoja subjektus veikti operatyviai ir atsiradus nemokumo būsenai, iš karto kreiptis į teismą. Autorius šį įstatymo pakeitimą vertina teigiamai, nurodydamas, kad termino nustatymas pagreitins bankroto bylos procesą, tuo pačiu padidinant galimybę patenkinti kreditorių reikalavimus.

Atkreiptinas dėmesys, kad ĮBĮ 8 straipsnio 4 dalyje numatyta, jog įmonės vadovas ar kiti asmenys pagal kompetenciją privalo atlyginti žalą, kurią įmonė ir (ar) kreditoriai patyrė dėl to, kad nebuvo pateiktas pareiškimas dėl bankroto bylos iškėlimo. Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad tam, kad būtų galima taikyti įmonės administracijos vadovo, savininko ir (ar) likvidatoriaus civilinę atsakomybę, jiems pažeidus įstatyme nustatytą pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, būtina nustatyti šių asmenų civilinės atsakomybės sąlygas (neteisėtus veiksmus, žalą, priežastinį ryšį). Nustačius vadovo, savininko ir (ar) likvidatoriaus neteisėtus veiksmus, lėmusius žalos (nuostolių) atsiradimą, jų kaltė preziumuojama, o paneigti šią prezumpciją, siekdamas išvengti atsakomybės, remdamasis

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Nuotekų priežiūra“ v. R. B., K. B., Nr. 3K-3-453/2014.

kaltės nebuvimu, turėtų įmonės vadovas, savininkas ir (ar) likvidatorius.⁹⁰ Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad žalos dydis kiekvienu atveju nustatomas pagal faktines bylos aplinkybes, todėl vienais atvejais gali būti lygus bankroto byloje patvirtintų reikalavimų sumai, kitais atvejais – bankroto byloje nepatenkintų kreditorių reikalavimų daliai, arba, kai nustatoma, kad ne visa nepadengta skolų dalis atsirado dėl to, jog atsakingi asmenys laiku nesikreipė dėl bankroto bylos iškelimo, – mažesnis už ją.⁹¹

Kadangi kreditorių interesus gina bankrutuojančios įmonės administratorius, o kreditorių interesai ginami, ginant bankrutuojančios įmonės interesus, teismų praktikoje yra nurodyta, todėl bankroto administratorius yra pagrindinis subjektas, turintis teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo.⁹² Taigi, darytina išvada, kad žalos atlyginimas kreditoriams priklauso nuo bankroto administratoriaus veiksmų, kurių jis turi imtis, siekiant apginti kreditorių interesus bei siekiant žalos atlyginimo. Be kita ko, numatyta, kad įmonės vadovui ar kitam kompetentingui asmeniui per nustatytą terminą, nepateikus pareiškimo dėl bankroto iškelimo, taikoma administracinė atsakomybė, remiantis LR Administracinių teisės pažeidimų kodekso 50⁶ straipsniu.⁹³

Atkreiptinas dėmesys, kad be žalos atlyginimo ir taikomos administracinės atsakomybės, gali būti apribota ir asmens teisė eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu (IBĮ 10 straipsnio 14 dalis). Vienoje iš nagrinėtų bylų kreditorius prašė taikyti šią įstatymo normą ir apriboti bendrovės direktorės teisę eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nare. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad kiekvienu atveju privaloma nuosekliai nustatyti ir įvertinti visas faktines aplinkybes, susijusias su įmonės vadovo neveikimu ir tokio elgesio priežastimis, kadangi tokios nuobaudos taikymas įmonės vadovui gali daryti įtaką profesiniam ir asmeniniam gyvenimui. Kaip vieną iš pagrindų taikyti šią sankciją, kasacinis teismas išskiria akivaizdų įmonės vadovo darbo aplaidumą.⁹⁴ Taigi, siekiant taikyti šį apribojimą vadovui, asmenys, besikreipiantys į teismą, privalo pateikti motyvuotą prašymą, kuriame būtų išdėstytos akivaizdžios aplinkybės, pagrindžiančios vadovo aplaidumą, dėl kurio būtų proporcinga

⁹⁰ *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procedūrų pradžių reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga*. 2014 m. gruodžio 10 d., Teismų praktika Nr. 41, p. 13.

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų apžvalga. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procedūrų pradžių reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga*. 2014 m. gruodžio 10 d., Teismų praktika Nr. 41, p. 13.

⁹² *Ibid.*

⁹³ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 118-3046.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos v. UAB „Užupio koliažai“*, Nr. e3K-3-152-219/2016.

taikyti jo veiklos apribojimą tam tikram laikotarpiui. Konstatuotina, kad veiklos apribojimas taikomas retai, kadangi ne visada ši priemonė laikoma proporcinga atliktiems veiksams ir jos taikymas gali pažeisti asmens teises, daryti neigiamą įtaką profesinėje srityje, pabloginti asmens reputaciją

3. TYČINIO IR NUSIKALSTAMO BANKROTO ANALIZĖ

Įmonių veikla yra susijusi su rizika, todėl dažnai įmonėms iškyla situacijų, kada pradėsti įsiskolinimai viršija turto vertę. Tokiu atveju, siekiant patenkinti visų kreditorių reikalavimus, įmonei yra iškeliami bankroto arba restruktūrizavimo byla. Nors dažniausiai bankroto byla įmonei iškeliami dėl susiklosčiusios nepalankios ekonominės situacijos ar sudarius pernelyg rizikingus sandorius, dėl kurių padidėja įmonės skolos ir įmonė nebegali įvykdyti savo įsipareigojimų, tačiau pasitaiko atvejų, kai bankrotas yra pripažįstamas tyčiniu arba netgi nusikalstamu.

Tyčinis bankrotas gali būti preziumuojamas arba esant ĮBĮ įtvirtintiems požymiams, pripažįstamas teismo. Tyčinis bankrotas ĮBĮ yra apibrėžtas kaip įmonės privedimas prie bankroto sąmoningai blogai valdant įmonę ir sudarant sandorius, kai buvo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad jų sudarymas pažeidžia kreditorių teises ir teisėtus interesus. Remiantis įstatymo nuostatomis dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, į teismą gali kreiptis bankroto administratorius ir patys kreditoriai, tačiau tyčinį bankrotą gali pripažinti teismas ir savo iniciatyva.

Atkreiptinas dėmesys, kad siekiant apsaugoti ir apginti kreditorių interesus, bankroto administratorius ir kreditoriai turi teisę kreiptis dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, įrodydami bent vieną iš tyčinio bankroto sąlygų, įtvirtintų ĮBĮ. Kasacinis teismas daugelyje bylų yra pažymėjęs, kokie veiksmai laikytini neteisėtais ir pažeidžiančiais kreditorių interesus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra akcentavęs, kad bankrotas pripažįstamas tyčiniu, kai: „<...> nustatomas tyčinis blogas įmonės valdymas, kuris gali atsiskleisti sąmoningai vykdoma neteisinga investicijų politika, ydinga įmonės veikla ir plėtra (investicijos į nerealius ar pasenusius projektus, neperspektyvių įmonių akcijų supirkimas, nepaklausių prekių gamyba ir pan.), blogu vadovavimu įmonės komercinei, ūkinei ir finansinei veiklai, netinkamu darbo, technologinių procesų organizavimu, žinomai nenaudingų įmonei sandorių sudarymu, neatlikimas tų ekonominių veiksmų ir finansinių operacijų, kurias būtina atlikti konkrečioje situacijoje“.⁹⁵

Atsižvelgiant į tokį teismo išaiškinimą, darytina išvada, kad blogas įmonės valdymas gali pasireikšti atliekamais veiksmais arba neveikimu, kai įmonei nėra suteikiama finansinės naudos, tačiau sudaromi sandoriai, priimami sprendimai, kuriais įmonės

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Minera“ v. BUAB „Gratus“, Nr. 3K-3-648/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. liepos 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Italinox Baltic“ v. UAB „MC Service“, Nr. 3K-3-378/2014.

finansinė būklė blogėja ir iškyla sunkumų arba tampa neįmanoma atsiskaityti su kreditoriais.

Įvertinus visas aplinkybes, iš kurių galima daryti pagrįstą išvadą, kad įmonės valdymo organų veiksmai buvo neteisėti bei privedė įmonę prie bankroto, be kita ko, svarbu atkreipti dėmesį į laikotarpį, kuriuo veiksmai buvo atlikti, taip pat ar veiksmais įmonės finansinė padėtis buvo bloginama. Kasacinis teismas savo praktikoje yra išaiškinęs, kad „Tais atvejais, kai įmonė yra faktiškai nelikvidi arba nemoki, turi būti patikrinama, ar tolesnė tokios įmonės veikla buvo nukreipta dar labiau pabloginti įmonės turtinę padėtį“.⁹⁶ Be to, taip pat svarbu nustatyti „ar bankrutuojančios įmonės sudarytais sandoriais bei kitokia šios įmonės veikla buvo nuosekliai ir kryptingai siekiama jos nemokumo“.⁹⁷ Taigi, sprendžiant klausimą, ar pripažinti bankrotą tyčiniu, privaloma atsižvelgti, ar valdymo organų veiksmai buvo nukreipti, siekiant dar labiau pabloginti įmonės finansinę padėtį, ar atvirkščiai, buvo siekiama sudaryti naudingus sandorius, priimti sprendimus, kurie turėjo būtų naudingi įmonės veiklai. Todėl svarbu įvertinti tikruosius valdymo organų ketinimus. Vadinasi, tik nustatčius, kad įmonės valdymo organai ilgą laiką atliko veiksmus, kurie blogino įmonės finansinę padėtį, tai suprato ir to siekė, gali būti pripažįstama, kad bankrotas yra tyčinis.

Teisėjų kolegija pažymi, kad vadovas atsako ne dėl bet kokių jam priskirtų pareigų pažeidimo, tačiau tik dėl jo didelės kaltės, t. y. tyčios siekiant pažeisti kreditorių interesus ar didelio neatsargumo pasireiškiančio aiškiu ir nepateisinamu aplaidumu vykdant savo pareigas, todėl paprastas atsakovo neatsargumas, susijęs su įmonės ūkinės-komercinės veiklos rizika, neturėtų būti pagrindu atsirasti įmonės vadovo civilinei atsakomybei CK 6.263 straipsnio pagrindu.⁹⁸ Taigi, tyčinis bankrotas gali būti pripažįstamas tik įvertinus objektyvias aplinkybes, iš kurių galima daryti pagrįstą išvadą, kad vadovas suprato, jog jo veiksmais įmonės finansinė padėtis pablogės, tačiau tokius veiksmus vis tiek atliko, siekdamas naudoti sau arba tretiesiems asmenims. Vienoje iš nagrinėtų bylų, bankrotas buvo pripažintas tyčiniu, kadangi įmonė buvo neteisėtai valdoma pagal pasirinktą modelį, siekdama išvengti atsiskaitymo su valstybės ir savivaldybės biudžetais, darbuotojais ir kreditoriais, taip pat tam tikrą laikotarpį tęsė nuostolingą veiklą, iš kurios naudą gaudavo vienintelis įmonės akcininkas.⁹⁹

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Bombos filmai“ v. UAB „Laisvės kino teatras“, Nr. 3K-3-680/2004.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Klaipėdos šaldytuvų terminalas“ v. UAB „Koralita“, Nr. 3K-3-346/2012.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. Rolandas Šimanauskas ir kt., Nr. 3K-3-19/2012.

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „VT11“, Nr. 3K-3-236-686/2015.

Pažymėtina, kad kiekvienas teismo priimamas sprendimas, turi būti pagrįstas teisės normomis. Analizuotoje byloje buvo konstatuotas tyčinis bankrotas, nenurodant ĮBĮ nuostatų, kuriomis remiantis toks sprendimas buvo priimtas. Šiuo atveju Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad „Tai, kad bylą nagrinėję teismai nenurodė ĮBĮ 20 straipsnio 2 ir 3 dalies konkrečių punktų, kurių pagrindu bendrovės bankrotas pripažintinas tyčiniu, nesudaro pagrindo naikinti priimtas teismų nutartis, nes jose yra nurodyti bei išanalizuoti tyčinio bankroto požymiai“.¹⁰⁰

Autoriaus nuomone, tokia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija atitinka bankroto proceso tikslą – apginti kreditorių interesus, kadangi nors teismai nenurodė konkrečių teisės normų, kuriomis remiantis priėmė sprendimą, tačiau išanalizuotų požymių visuma leido daryti pagrįstą išvadą, kad įmonės bankrotas yra tyčinis. Kadangi teismas bankroto byloje turi būti aktyvus, darytina išvada, kad šioje byloje teismai atliko visų faktinių aplinkybių bei įrodymų analizę ir priėmė teisėtą sprendimą, kuriuo yra ginami kreditorių interesai.

Pažymėtina, kad siekiant apginti kreditorių interesus, pripažinus bankrotą tyčiniu, administratorius privalo patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per 5 metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo bei pareikšti ieškinį dėl sandorių, kurie prieštaravo įmonės veiklos tikslams ir turėjusių įtakos tam, kad įmonė negalėjo atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais. Sandorį pripažinus negaliojančiu, taikoma restitucija, kurią pritaikius, į įmonę grąžinamas turtas, kuris buvo perduotas ginčijamais sandoriais. Taigi, padidėja galimybė kreditoriams patenkinti savo finansinius reikalavimus. Be to, pažymėtina, kad tuo atveju, jeigu kreditorių reikalavimai nebuvo visiškai patenkinti, kreditoriai turi teisę pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo asmenims, dėl kurių veikimo arba neveikimo prievolė nebuvo įvykdyta, o įmonei sukeltas tyčinis bankrotas.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad „<...> individualaus ieškinio tenkinimui turi būti įrodytos bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos, kurios reiškia į konkretų kreditorių nukreiptų nesąžiningų veiksmų atlikimą ir būtent dėl tų veiksmų kreditoriui atsiradusią žalą, o ne bendro juridinio asmens nemokumo sukėlimą ar mokumo sumažėjimą“.¹⁰¹ Taigi, atsižvelgiant į kasacinio teismo išaiškinimą, darytina išvada, kad bet kuriuo atveju, likvidavus įmonę, kreditoriai, kurių reikalavimai nebuvo visiškai patenkinti, turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu dėl žalos atlyginimo, pagrindžiant įmonės vadovų ar akcininkų atsakomybę, remiantis civilinės atsakomybės sąlygų visetu.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „VT11“, Nr. 3K-3-236-686/2015.

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. UAB „Statybų kryptis“, Nr. 3K-3-389/2014.

Be to, kasacinis teismas yra nurodęs, kad „Priešingas aiškinimas, kad kreditorius galėtų, esant iškeltai bankroto bylai, prisiteisti žalos atlyginimą iš juridinio asmens dalyvių, nors ši žala padaryta bendrai visiems kreditoriams, sumažinant juridinio asmens mokumą, prieštarautų pamatiniams nemokumo teisės principams – kreditorių lygiateisiškumo, jų reikalavimų tenkinimo eiliškumo ir proporcingumo principams“.¹⁰² Taigi, tik pasibaigus bankroto procedūrai, kreditoriai gali kreiptis į bendrovės dalyvius dėl žalos atlyginimo.

Praktikoje gali susiklostyti situacija, kai ieškinys yra pareiškiamas keliems atsakovams, iš kurių vienas yra juridinio asmens dalyvis, o kitas vadovas. Remiantis LR Akcinių bendrovių įstatymu bei CK, juridinio asmens dalyvio ir vadovo įgaliojimai, funkcijos bei atsakomybė iš esmės skiriasi. Todėl, esant dviem atsakovams, kurie užėmė skirtingas pozicijas, dalyvaudami juridinio asmens veikloje, atsakomybė taip pat turi būti diferencijuojama.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad teismas turi įvertinti, „kokias pareigas pažeidė kiekvienas iš atsakovų – valdymo organo pareigas veikti išimtinai bendrovės interesais (CK 2.87 straipsnis) ar akcininkų pareigą elgtis sąžiningai bendrovės atžvilgiu – nepiktnaudžiauti ribota atsakomybe (2.50 straipsnio 3 dalis). <...> spręstina, ar akcininkas faktiškai neatliko bendrovės valdymo organui priskirtų funkcijų. Akcininkui, kuris yra kartu ir bendrovės vadovas (arba *de facto* vadovas) ir atliko neteisėtus veiksmus, priskirtus vadovo kompetencijai, atsakomybė taikytina pagal CK 2.87 straipsnio 7 dalį“.¹⁰³ Taigi, darytina išvada, kad atsakomybė įmonės akcininkui arba vadovui taikoma, atsižvelgiant į jų atliktus veiksmus arba neveikimą, turint pareigą veikti, bei užimant tam tikrą poziciją įmonės veikloje. Tik išsiaiškinus faktinių aplinkybių visumą, galima daryti išvadą dėl atsakomybės dydžio ir ribų taikymo.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nuoseklioje praktikoje yra pažymėjęs, kad prastėjant įmonės finansinei būklei ir turint daugiau skolų, didėja įmonės kreditorių interesų reikšmė. Įmonės finansinei padėčiai tapus ypač sunkiai ar net kritinei, t. y. įmonei pasiekus nemokumo ribą, kreditorių interesai pradeda vyrauti. Tai, kad tiesioginių prievolinių santykių tarp bendrovės vadovo ir kreditoriaus nėra, o fiduciarinės pareigos atsiranda pablogėjus įmonės finansinei būklei, suponuoja, kad vadovo atsakomybė atsiranda tik tuo atveju, kai bendrovė nebepajėgi pati patenkinti kreditorių reikalavimų. Tai reiškia, kad bendrovės vadovo, kaip ir jos dalyvio, atsakomybė yra subsidiaraus pobūdžio.¹⁰⁴

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. UAB „Statybų kryptis“, Nr. 3K-3-389/2014.

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. UAB „Statybų kryptis“, Nr. 3K-3-389/2014.

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. Rolandas Šimanas ir kt., Nr. 3K-3-19/2012.

Atkreiptinas dėmesys, kad teismui pripažinus bankrotą tyčiniu, nutarties kopija yra perduodama prokurorui, kad būtų pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl nusikalstamo bankroto. Konstatuotina, kad remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 209 straipsniu, nusikalstamas bankrotas kvalifikuojamas tada, kai nustatoma, kad asmuo sąmoningai blogai valdydamas įmonę nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams.

Pažymėtina, kad kiekvienu atveju teismas turi objektyviai įvertinti visas faktines aplinkybes, iš kurių visumos galima nustatyti, kad bankrotas iš tikrųjų yra nusikalstamas ir asmeniui turi būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Kadangi nusikalstamas bankrotas yra kvalifikuojamas kaip nusikalstama veika, todėl turi būti nustatyti nusikalstamos veikos objektyviosios pusės požymiai – veikimas arba neveikimas (sąmoningas blogas įmonės valdymas), padariniai (bankrotas, didelė žala kreditoriams) ir priežastinis ryšys tarp padarytos veikos ir atsiradusių padarinių. Be kita ko, svarbi ir subjektyvioji pusė, t. y. asmens kaltė. Pažymėtina, kad reikia įrodyti, jog asmuo veikė tyčia, buvo sąmoningas ir suprato, kad blogai valdo įmonę, numatė bankroto bei žalos atsiradimą kreditoriams bei šių padarinių siekė arba nenorėjo, tačiau leido jiems atsirasti. Taigi, tyčia gali būti tiek tiesioginė, tiek netiesioginė, tačiau, siekiant inkriminuoti nusikalstamą bankrotą, turi būti įrodytas tyčios buvimas.

Tik nustačius, kad visi šie požymiai egzistuoja, galima daryti išvadą, kad įmonės vadovo, dalyvio ar akcininko veika gali būti kvalifikuojama kaip nusikalstamas bankrotas. Remiantis nusikalstamo bankroto požymiais, konstatuotina, kad šia įstatymo norma siekiama apginti kreditorių interesus bei reikalavimus.

Pažymėtina, kad nors nusikalstamo bankroto dispozicijoje nėra nurodytų požymių, iš kurių galima daryti pagrįstą išvadą, esant sąmoningam blogam įmonės valdymui, tačiau šią sąvoką atskleidžia teismų išaiškinimai.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija, blogas įmonės valdymas gali būti per didelis išlaidumas, kai kaltininkui valdant įmonę, išlaidos viršija pajamas, rizikingų finansinių operacijų atlikimas ar sąmoningas įmonės veiklos neplėtojimas, piktybinis sutarčių nevykdymas, dėl kurio prarandamos prekių ar paslaugų rinkos, blogai organizuojamas įmonės darbas, kvalifikuotų darbuotojų atleidimas ir nekvalifikuotų priėmimas į darbą, nuostolingų sandorių sudarymas, nepagrįstų laidavimo ir garantinių raštų teikimas, turto saugumo neužtikrinimas, nepagrįsta rizika rinkoje, sutarčių sąlygų nesilaikymas, blogas apskaitos tvarkymas, netvarkingai mokami mokesčiai, dėl ko

paskiriamos didelės baudos, įmonės įtraukimas į nusikalstamą veiką ir pan.¹⁰⁵ Taip pat blogu valdymu gali būti laikomi veiksmai vykdyti bendrovės turto pardavimą, nepagrįstas dividendų išmokėjimas, paskolų gražinimas sau ir savo artimiesiems, sąmoningas siekis pabloginti galimybę įmonei atsiskaityti su visais kreditoriais ir sukelti bendrovės nemokumą ir bankrotą¹⁰⁶, per didelis išlaidavimas, sąmoningai atliekamos labai rizikingos operacijos, sąmoningas nesilaikymas elementarių ir visuotinai pripažintų atsargumo civilinėje apyvartoje priemonių, sąmoningai neplėtojama įmonės veikla ir pan.¹⁰⁷ Taigi, atsižvelgiant į teismų praktiką, galima daryti išvadą, kad blogas įmonės valdymas konstatuojamas tais atvejais, kai įmonė žinodama apie nestabilią ar blogą įmonės finansinę padėtį, atlieka veiksmus, kuriais finansinė padėtis yra dar labiau pabloginama, o dažnai įmonę netgi priveda prie nemokumo būsenos. Taigi, svarbiausia, kad valdymo organo nariai žino ir supranta, o taip pat ir siekia įmonės nemokumo bei bankroto, atlikdami tam tikrus veiksmus.

Atkreiptinas dėmesys, kad nusikalstamo bankroto teisės normoje yra nurodyti du padariniai, kurie atsiranda dėl sąmoningo blogo įmonės valdymo, tai – įmonės bankrotas ir didelė turtinė žala kreditoriams. Taigi, siekiant apginti kreditorių teises, jiems turi būti atlyginta padaryta žala. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad „žalos kreditoriams turinį sudaro dėl prievolių neįvykdymo atsiradę tiesioginiai turtiniai praradimai, taip pat negautos pajamos“.¹⁰⁸ Tiesioginiai turtiniai praradimai yra reikalavimas, kurio skolininkas nepatenkino, suėjus prievolės įvykdymo terminui, ir kuris galėjo būti patenkintas bankroto procese. Kadangi ne visada įmonėje yra pakankamai turto, iš kurio gali būti patenkinti kreditorių finansiniai reikalavimai, todėl žala kreditoriams gali būti atlyginama iš konkretaus subjekto turto, kuris yra atsakingas už blogą įmonės valdymą. Remiantis tokiu teisiniu reguliavimu, darytina išvada, kad nusikalstamo bankroto kvalifikavimas yra vienas iš būdų apginti kreditorių interesus, kadangi gali būti priteista tiek tiesioginė žala, tiek negautos pajamos.

Vienoje iš nagrinėtų bylų dėl S. J. nusikalstamų veiksmų VSDFV Klaipėdos skyrius pareiškė 61 636,63 Lt ieškinį, kurį sudaro 58 977,21 Lt socialinio draudimo įmokos ir 2659,42 Lt delspinigiai. Apeliacinės instancijos teismas priteisė visą sumą kartu su delspinigiais. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl delspinigių priteisimo

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014.

¹⁰⁶ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-463-348/2012.

¹⁰⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-244-396/2015.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014.

keistina, nes delspinigiai nėra nusikaltimu padarytos turtinės žalos dalis.”¹⁰⁹ Taigi, nors kreditoriai ir turi teisę kreiptis dėl žalos atlyginimo ir negautų pajamų, tačiau delspinigiai, palūkanos nėra įskaičiuojami į šią sumą, kadangi tai sukeltų neproporcingas pasekmes nusikalstamos veikos subjektui, o taip pat sumažėtų galimybę patenkinti likusių kreditorių reikalavimus.

Remiantis teismų praktika, šio nusikaltimo pagrindinis požymis yra didelės turtinės žalos (viršijančios 150 MGL) padarymas kreditoriams.¹¹⁰ Be kita ko, taip pat svarbu atkreipti dėmesį į kaltininko veiksmų tikslus bei motyvus, tyčios kryptingumą: „Būtent kaltininko tyčios kryptingumas atliekant šiuos veiksmus, tokių veiksmų tikslai, motyvai nemaža dalimi lemia tokios veikos pavojingumo mastą ir jos pripažinimą (ar nepripažinimą) nusikaltimu“.¹¹¹ Svarbu įvertinti, ar kaltinamasis sąmoningai siekė pakenkti įmonės finansinei būklei, išvengti įsipareigojimų vykdymo, patenkinti tik vieno kreditoriaus reikalavimus. Be to, teismai yra pažymėję, kad „Paprastai nelaikytini nusikalstamais veiksmai patenkinant (užtikrinant) vieno ar kelių kreditorių reikalavimus, kurie yra nulemti ekonominio būtinumo ir kuriais siekiama išvengti bendrovės bankroto, padaryti veiksmingesnę likusių kreditorių interesų apsaugą ar kitų itin pozityvių, reikšmingų tikslų“.¹¹²

Taigi, remiantis teismų praktika, darytina išvada, kad nusikalstamam bankrotui kvalifikuoti reikia įrodyti asmens, atsakingo už įmonės valdymą, neteisėtus veiksmus, žalą, priešastinį ryšį ir kaltę. Be kita ko, atsižvelgti ir į faktines aplinkybes, kurios egzistavo veikos metu. Tam tikrais atvejais bankrotas negali būti kvalifikuojamas kaip nusikalstamas, kadangi tam tikrų veiksmų atlikimą galėjo lemti ekonominė situacija, kitų kreditorių apsauga ir pan.

Vienoje iš analizuotų bylų teismas konstatavo, kad įmonės vadovas neatliko jokių neteisėtų veiksmų, kadangi įmonė tapo nemoki dėl objektyvių nuo vadovo valios nepriklausančių aplinkybių, t. y. ekonominių veiksnių – šalyje įvykusios ekonominės krizės, pokyčių nekilnojamojo turto rinkoje, kai nekilnojamojo turto vertė per labai trumpą laiką greitai nukrito. Teismo nuomone, šių objektyvių aplinkybių įmonės vadovas negalėjo iš anksto numatyti, be to, ir nebuvo pagrindo, nes įmonė veikė pelningai, o įmonės akcininko ir kreditoriaus R. G. turtinė padėtis tuo metu buvo gera, bankui buvo įkeista

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014.

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476-677/2015.

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015.

pakankamai turto, siekiant užtikrinti paskolos grąžinimą.¹¹³ Taigi, nesant įrodytų asmens neteisėtų veiksmų ir asmens tyčios, kuri pasireiškia blogu įmonės valdymu, asmeniui negali būti inkriminuojama nusikalstama veika.

Be to, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ne kartą buvo pabrėžta, kad tiek baudžiamosios teisės paskirtis, tiek ir bendrieji teisės principai, įtvirtinti demokratinių teisinių valstybių jurisprudencijoje, suponuoja tai, kad negalimas tokios teisinės praktikos formavimas, kai sprendžiant civilinius ginčus taikomos baudžiamosios teisės normos ir asmens elgesys esant išimtinai civiliniams teisiniams santykiams vertinamas kaip atitinkamos nusikalstamos veikos padarymas.¹¹⁴ Taigi, tik konstatuojant nusikalstamos veikos objektyviąją bei subjektyviąją puses, veika gali būti kvalifikuojama kaip nusikalstama, kuri lemia baudžiamąją atsakomybę.

Remiantis išanalizuota teismų praktika, teigtina, kad nusikalstamas bankrotas yra inkriminuojamas tik kraštutiniu atveju ir taikomas tik kaip *ultima ratio* priemonė, atsižvelgiant į baudžiamosios teisės paskirtį bei atsirandančias pasekmes, inkriminavus nusikalstamą veiką. Pažymėtina, kad teismai įvertina atliktų veiksmų mastą bei pobūdį, taip pat, ar nusikalstamos veikos inkriminavimas yra laikoma proporcinga priemonė atliktiems veiksams. Taigi, tik nustačius itin didelį veikos mastą, galima inkriminuoti nusikalstamą veiką ir taikyti baudžiamąją atsakomybę su visais jos padariniais.

Pažymėtina, kad BK XXXI skyriuje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus ir baudžiaamuosius nusižengimus ekonomikai ir verslo tvarkai. BK 209 straipsnyje įtvirtinta, kad sankcija, kuri skiriama už inkriminuojamą nusikalstamą bankrotą, yra laisvės atėmimo iki trejų metų bausmė. Kadangi šis nusikaltimas laikytinas ekonominiu, todėl, autoriaus nuomone, įstatyme turėtų būti įtvirtinta ne tik laisvės atėmimo bausmė, tačiau alternatyvus baudos skyrimas. Tokiu atveju asmuo galėtų išvengti laisvės atėmimo, o baudos skyrimo tikslai galėtų būti pasiekiami, pritaikant didesnę negu 150 MGL baudą. Tokios baudos skyrimas turėtų būti siejamas su kreditoriaus patirtos žalos dydžiu, siekiant ne tik apginti kreditoriaus interesus, priteisiant jam ne tik patirtos žalos ir negautų pajamų dydžio sumą, tačiau ir nubaudžiant asmenį, skiriant švelnesnę negu laisvės atėmimo bausmę.

Autoriaus nuomone, BK straipsnis, kuris reglamentuoja nusikalstamą bankrotą, galėtų būti plečiamas, nurodant konkrečius požymius, kuriuos nustačius, galima kvalifikuoti nusikalstamą veiką. Be to, manytina, kad šiuo metu nusikalstamas bankrotas yra retai

¹¹³ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-142-417/2015.

¹¹⁴ *Ibid.*

kvalifikuojamas, kadangi nėra aiškių kriterijų, kurie leistų daryti pagrįstą išvadą, esant nusikalstamai veikai. Taigi, nustatius konkrečius požymius, būtų didesnė tikimybė inkriminuoti nusikalstamą bankrotą, o tuo pačiu pasiekti bausmės skyrimo tikslų, kaip vieną pagrindinį, išskiriant prevenciją, dėl kurios mažėtų nusikalstamo bankroto atvejų, žinant apie bausmės neišvengiamumą bei dydį.

IŠVADOS

1. Nors Lietuvos teismų praktikoje išskiriami keletas bankroto proceso tikslų, tačiau teismai ne kartą pažymėjo, kad svarbiausias ir pagrindinis bankroto proceso tikslas yra patenkinti kreditorių reikalavimus, o skolininko interesų apsauga eina tik po kreditorių interesų gynimo.
2. Teismas turi pareigą tvirtinti kreditorinį reikalavimą, tik įvertinus, ar pateiktas reikalavimas yra pagrįstas. Tokiu būdu ginami jau į bankroto procesą įtrauktų kreditorių interesai, kadangi padidėjus kreditorių skaičiui, mažėja galimybė, kad visų kreditorių reikalavimai bus patenkinti.
3. ĮBĮ nėra įtvirtinto sąrašo priežasčių, dėl kurių gali būti atnaujinamas terminas pateikti kreditorinius reikalavimus. Kadangi prašymą galima pagrįsti bet kokiomis priežastimis, didėja tikimybė, kad prašymas bus patenkintas ir kreditorius įtrauktas į kreditorių sąrašą, užtikrinant interesų gynimą.
4. Nors ĮBĮ nuostatos nėra pastovios ir priimami pakeitimai, tačiau darytina išvada, kad siekiama labiau ginti kreditorių interesus. ĮBĮ numatyta bankroto administratoriaus pareiga tikrinti įmonės sandorius, sudarytus per ne trumpesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškelimo. Pažymėtina, kad dažnai įmonės nemokumą gali lemti tam tikrą laiką sudarinėjami sandoriai, turint tikslą tenkinti asmeninius interesus, sukeliant įmonei nemokumo būseną, todėl nustatytas ilgesnis terminas (36 mėnesiai) lemia sandorių nuginkijimą bei restitucijos taikymą. Taip pat numatyta ne tik įmonės vadovo, tačiau ir kito kompetentingo asmens pareiga kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo padidina galimybę išsaugoti įmonės turtą, iš kurio galės būti tenkinami kreditorių interesai. Tokie ĮBĮ pakeitimai vertinami teigiamai, kadangi jais siekiama ginti kreditorių interesus.
5. ĮBĮ numatytas terminas per kurį bankroto administratorius privalo patikrinti bankrutuojančios įmonės sudarytus sandorius, o to nepadarius, terminas gali būti pratęstas 6 mėnesiams. Tam, kad nebūtų vilkinamas bankroto procesas, o kreditorių reikalavimai būtų patenkinami operatyviai, siūloma įstatyme imperatyviai įtvirtinti atvejus, kada terminas gali būti pratęstas.
6. Bankroto administratorius gali priimti sprendimą vykdyti bankrutuojančios įmonės sandorius, kurie buvo sudaryti iki bankroto bylos iškelimo. Kadangi įstatyme nėra imperatyviai numatyta, ar bankroto administratorius privalo pranešti apie sandorių vykdymą arba nevykdymą, todėl dažnai dėl šios priežasties iškyla ginčų. Remdamasis teismų praktika, autorius siūlo ĮBĮ imperatyviai nurodyti, kad

„bankroto administratorius per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos privalo suinteresuotiems asmenims pranešti apie priimtą sprendimą toliau vykdyti įmonės sutartis, sudarytas iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos arba pranešti, kad įmonė sudarytų sutarčių, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, nevykdys“.

7. Taikant *actio Pauliana* institutą, reikia įrodyti visas taikymo sąlygas, todėl dažnai kyla sunkumų, siekiant įrodyti asmens nesąžiningumą. Autorius siūlo įstatyme įtvirtinti konkrečius atvejus, kada įmonių bankroto procese nesąžiningumas yra preziumuojamas, pavyzdžiui, sandoris sudarytas žemesne negu rinkos kaina. Tokia teisės norma užtikrintų bankroto proceso operatyvumą, kadangi kreditoriui ar bankroto administratoriui nereikėtų rinkti įrodymų, siekiant pagrįsti nesąžiningumą.
8. ĮBĮ įtvirtinta įmonės vadovo ar kito kompetentingo asmens pareiga nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 5 dienas po to, kai įmonė tapo nemoki ir įmonės dalyviai per minimalius įstatymuose arba įmonės steigimo dokumentuose nustatytus terminus dalyvių susirinkimui sušaukti, bet ne vėliau kaip per 40 dienų, nesiėmė priemonių įmonės mokumui atkurti, kreiptis dėl įmonės bankroto bylos iškėlimo. Taigi, šis pakeitimas vertinamas teigiamai, kadangi proceso operatyvumas užtikrina kreditorių interesų patenkinimą, nesuteikiant įmonei laiko ir toliau didinti įmonės nemokumą.
9. Nusikalstamas bankrotas kvalifikuojamas tik tada, kai yra nustatomas blogas įmonės valdymas bei padaroma didelė turtinė žala. Didelės turtinės žalos kriterijus yra pagrindinis, siekiant atskirti tyčinį ir nusikalstamą bankrotą, kadangi abiem atvejais įmonė yra blogai valdoma. Pažymėtina, kad BK nesant aiškių kriterijų, kurie leistų išskirti blogą įmonės valdymą, sudėtinga kvalifikuoti nusikalstamą bankrotą, nusikalstamas bankrotas kvalifikuojamas itin retai ir taikomas tik kaip *ultima ratio* priemonė.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

I. Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 118-3046;
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741;
3. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262;
4. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010;
5. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 64–1500;
6. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 31-1010;
7. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 10, 14 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2006-04-20, Nr. 50-1799;
8. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13-1, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo priedų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2008-05-22, Nr. 65-2456;
9. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 18, 21, 23, 26, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 11-1 straipsniu ir trečiuoju-1 skirsniu įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011-12-22, Nr. 4-112.

II. Specialioji literatūra:

1. KAVALNĖ, S., et al. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009;
2. MIKUCKIENĖ, V. Taikos sutarties sudarymo galimybės bankroto procese. *Jurisprudencija*, 2007, t. 5(95), 57-63;
3. NORKUS, R. Procesiniai bankroto bylų nagrinėjimo ypatumai. *Jurisprudencija*, 2004, t. 57 (49), 82-94;

III. Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2004 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Bombos filmai“ v. UAB „Laisvės kino teatras“, Nr. 3K-3-680/2004;

2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje *Vilniaus miesto savivaldybė v. UAB „B-ijos parkingas“ ir kt.*, Nr. 3K-3-423/2007;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje *VSDFFV Vilniaus miesto skyrius v. UAB „Revi“*, Nr. 3K-7-326/2007;
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *Marijampolės apskrities valstybinė mokesčių inspekcija v. IĮ V. ir S. Mačiulių prekybos centras*, Nr. 3K-7-362/2007;
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje *VĮ Valstybės turto fondas v. BUAB „Okseta“ ir kt.*, Nr. 3K-3-166/2008;
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje *AB DnB NORD bankas v. UAB „Vaiba“*, Nr. 3K-3-369/2009;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. rugsėjo 31 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vikata ir Ko“ v. UAB „Daisruna ir Ko“*, Nr. 3K-3-361/2009;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. liepos 28 d. nutartis IĮ V. ir S. Mačiulių prekybos centras v. V. M., Nr. 3K-3-249/2009;
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. UAB „Skirnuva“ v. L. Karpalavičiaus individuali įmonė „Talka“, Nr. 3K-3-477/2011;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų syriaus teisėjų kolegija. 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Gamafondas“ v. UAB „Retail“, Nr. 3K-3-488/2011;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Autokausta“ v. UAB „Norekso nekilnojamasis turtas“, Nr. 3K-3-188/2011;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R. B. v. BUAB „Eudanas“ ir kt., Nr. 3K-3-261/2011;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Limantra“ v. N. G., Nr. 3K-3-130/2011;

14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „AZA trade“ v. UAB „Transtira“, Nr.3K-3-623/2012;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Bildunga“ v. UAB „Elektrotinklas“, Nr. 3K-3-204/2012;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje II G. V. vaistinė v. G. V. ir kt., Nr. 3K-3-360/2012;
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vakarų Baltijos korporacija“ ir kt. v. UAB „Senega“ ir kt., Nr. 3K-3-167/2012;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje AB „Vilniaus pirmoji autotransporto įmonė“ v. UAB „Šklėriai“ ir kt., Nr. 3K-3-462/2012;
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Klaipėdos šaldytuvų terminalas“ v. UAB „Koralita“, Nr. 3K-3-346/2012;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Panevėžio spaustuvė“ v. Rolandas Šimanauskas ir kt., Nr. 3K-3-19/2012;
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Naujoji Vaišvydava“ v. BUAB „Investicinių projektų vykdymo grupė“, Nr. 3K-3-521/2013;
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Neto“ v. S. M. ir kt., Nr. 3K-3-365/2013;
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Raimeta“ v. UAB „Eivora“, Nr. 3K-3-710/2013;
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje II G. V. vaistinė v. G. V. ir kt., Nr. 3K-3-313/2013;
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kseda“ v. R. B., Nr. 3K-3-84/2013;

26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Minera“ v. BUAB „Gratus“, Nr. 3K-3-648/2013;
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų apžvalga. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procedūrų pradžių reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga. 2014 m. gruodžio 10 d., Teismų praktika Nr. 41, p. 13;
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje A. I. v. Nordea Bank Finland Plc, Nr. 3K-3-254/2014;
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Mitnija“ v. UAB „Statybų kryptis“ ir kt., Nr. 3K-3-389/2014;
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nordea Bank Finland Plc v. UAB „Ingero“, Nr. 3K-3-16/2014;
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. sausio 2 d. nutartis civ. byloje A. S., M. S. v. LAB bankas Snoras, Nr. 3K-3-106/2014;
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Nuotekų priežiūra“ v. R. B., K. B., Nr. 3K-3-453/2014;
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. liepos 24 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Italinox Baltic“ v. UAB „MC Service“, Nr. 3K-3-378/2014;
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Aldengas“ v. BUAB „DZO Capital“ ir kt., Nr. 3K-3-266/2014;
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014;
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2014;
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „LRG farmacija“ v. AB SEB bankas, Nr. 3K-3-451/2014;

38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų apžvalga. *Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bylų iškėlimo teisinės pasekmės reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos teismų praktikoje apžvalga*, 2015 m. kovo 18 d., Teismų apžvalga Nr. 42;
39. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija. *2015 m. kovo 16 d. nutartis administracinėje byloje II „Jukosta“ v. Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos*, Nr. A-373-552/2015;
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Klaipėdos motorai“ v. I. V., R. A., L. P.*, Nr. 3K-3-349-415/2015;
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Krum“ v. J. L.*, Nr. 3K-3-124-706/2015;
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „VT11“*, Nr. 3K-3-236-686/2015;
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476-677/2015*;
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. kovo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-181-895/2015*;
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Kauno grūdai“ ir kt. v. AB „Vievio paukštynas“*, Nr. 3K-3-56-421/2015;
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. *2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Swedbank lizingas“ v. S. R. ir V. P.*, Nr. 3K-7-467-611/2015;
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos v. TPKB „Kotenas“*, Nr. 3K-3-354-969/2015;
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos v. UAB „Užupio koliažai“*, Nr. e3K-3-152-219/2016;
49. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2008 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Ž. Mongirdo įmonės „Chemikų žiedas“ v. UAB „Įmonių bankroto administravimo ir teisinių paslaugų biuras“*, Nr. 2-876/2008;

50. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Plungės skyrius v. AB „Linų audiniai“, Nr. 2-559/2009;
51. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vildegė“ v. UAB „Rymanto medis“, Nr. 2-221/2009;
52. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. sausio 28 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Ilsanta“ v. UAB „Giedra“, Nr. 2-396/2010;
53. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje G. J. v. UAB „Solestina“, Nr. 2-1036/2010;
54. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Tyto alba“ v. UAB „Respublikinis knygų centras“, Nr. 2-1603/2010;
55. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Medžio fabrikas“ v. UAB „Trasauta“, Nr. 2-940/2012;
56. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Azuta“ v. A. Z., Nr. 2A-1091/2012;
57. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. rugsėjo 13 d. nutartis civilinėje byloje R. U. v. UAB „Remuva“, Nr. 2-1139/2012;
58. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-463-348/2012;
59. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2013 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje ŽŪB „Nematekas“ v. UAB „Gardi mėsa“, Nr. 2-2386/2013;
60. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Fundamentus“ v. UAB „Dokaras“, Nr. 2A-1416/2014;
61. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyrius. 2014 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rosleta“ v. UAB „Mainlogistics“, Nr. 2-1117/2014;
62. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2014 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje M. I. v. UAB „Skorgenes“, Nr. 2-714/2014;
63. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vastata“ v. V. Ž. Ir kt., Nr. 2A-733/2014;

64. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2015 m. spalio 15 d. *nutartis civilinėje byloje UAB „Belvedere prekyba“ v. UAB „FreshMarket“, Nr. e2-1822-241/2015;*
65. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2014 m. gruodžio 11 d. *nutartis civilinėje byloje D. D. v. UAB „Tūta“, Nr. 2-2123/2014;*
66. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2014 m. vasario 13 d. *nutartis civilinėje byloje A. A. v. UAB „Ekspertų grupė“ ir kt., Nr. 2-334/2014;*
67. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2015 m. kovo 26 d. *nutartis civilinėje byloje „IMAP s.r.l.“ v. UAB „VG Delada“, Nr. 2-613-178/2015;*
68. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2015 m. spalio 28 d. *nutartis civilinėje byloje M. V. v. UAB „Sadovalis“, Nr. B2-816-440/2015;*
69. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. 2015 m. gegužės 7 d. *nutartis civilinėje byloje Z. V. v. UAB „Admivita“, Nr. 2-823-180/2015;*
70. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 8 d. *nutartis civilinėje byloje AB Seesam Insurance AS v. UAB „Apgyvandinimo sprendimai, Nr. 2-1607-943/2015;*
71. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. liepos 8 d. *nutartis civilinėje byloje UAB „Archikadas“ v. UAB „Žirmuva“, Nr. 2-1356-178/2015;*
72. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 30 d. *nutartis civilinėje byloje Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos v. UAB TRANSPA, Nr. 2-1359-302/2015;*
73. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 1 d. *nutartis, civilinėje byloje T. R. v. UAB „Finansų srautai“, Nr. e2-1562-241/2015;*
74. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. rugsėjo 8 d. *nutartis civilinėje byloje AB Seesam Insurance AS v. UAB „Apgyvandinimo sprendimai, Nr. 2-1607-943/2015;*
75. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 30 d. *nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-244-396/2015;*
76. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. balandžio 16 d. *nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-142-417/2015;*

77. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. UAB „Plukas“, V. P. II, BUAB „Sanda“ v. UAB „Lietuvos kino studija“, Nr. 2-413-370/2016;
78. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje UAB Indebt v. UAB „Forest brothers“, Nr. 2-184-196/2016;
79. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje T. K. UAB „Vaigesta“, Nr. 2-508-196/2016;
80. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Agentus“ v. UAB „Forum regis“, Nr. e2-465-196/2016;
81. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2016 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Inžinera“ v. UAB „BM būstas“, Nr. e2-211-330/2016.

IV. Elektroniniai dokumentai:

1. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto valdymo departamentas prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos. *Bankroto ir restruktūrizavimo procesų eiga už laikotarpį 1993 – 2015-11-30* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.bankrotodep.lt/assets/Paslaugos/Duomenys-ir-analiz/Bankroto-ir-restruktrizavimo-proces-mnesiniai-duomenys/sk-20151229-eiga.pdf>> [žiūrėta 2016-01-22].

KREDITORIŲ INTERESŲ GYNYBA ĮMONIŲ BANKROTO PROCESĖ PAGAL LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKĄ

Santrauka

Įmonių bankroto procese kreditorių interesų gynimas yra užtikrinamas, įgyvendinant Įmonių bankroto įstatyme ir Civiliniame kodekse įtvirtintas priemones. Pažymėtina, kad kreditorių interesus, remiantis teisės aktais, gali ginti teismas, bankroto administratorius ir patys bankrutuojančios įmonės kreditoriai. Šiame darbe yra analizuojami kreditorių interesų gynimo bankroto procese būdai, jų taikymas, taip pat atskleidžiami teisinio reguliavimo trūkumai bei privalumai, kurie užtikrina operatyvų kreditorių interesų gynimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad išanalizavus teismų pozicijas bei kintantį įstatyminių reguliavimą, darytina išvada, kad bankroto proceso vienas iš svarbiausių tikslų yra kreditorių interesų patenkinimas, nepažeidžiant bankrutuojančios įmonės interesų. Be to, svarbu patenkinti visų kreditorių reikalavimus, neišskiriant nei vieno kaip prioritetinio.

Visų pirma, kreditorių interesų gynimas yra užtikrinamas pateikiant kreditorinį reikalavimą bankroto administratoriui. Pažymėtina, kad tvirtinami tik tokie reikalavimai, kurie yra pakankamai pagrįsti ir dėl jų nekyla abejonų, todėl ne visi asmenys yra įtraukiami į procesą, užtikrinant tik pagrįstų reikalavimų patenkinimą.

Be to, neretai Įmonių bankroto įstatymo nuostatos yra keičiamos, todėl atlikus analizę, galima pažymėti, jog pakeitimais siekiama ginti kreditorių interesus. Pavyzdžiui, bankroto administratorius turi pareigą per 6 mėnesius patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per 36 mėnesius iki bankroto bylos iškėlimo. Taigi, toks įpareigojimas užtikrina ne tik turto sugrąžinimą į bendrovę, nuginčijus sandorį, tačiau ir bankroto proceso operatyvumą. Be kita ko, bankroto administratorius ir / ar kreditorius turi teisę ginčyti bet kurį sandorį (*actio Pauliana* pagrindu ar teikiant netiesioginį ieškinį), kuriuos patenkinus, į bendrovę yra grąžinamas turtas arba ekvivalentas pinigais, iš kurių likvidavus bendrovę, tenkinami kreditorių interesai.

Taigi, kreditorių interesų gynimas įmonių bankroto procese yra užtikrinamas tiek Įmonių bankroto įstatymo nuostatomis, tiek teismų pozicija, aiškinant bei taikant teisės normas. Atkreiptinas dėmesys, kad teisiniu reguliavimu kreditorių interesus siekiama operatyviai užtikrinti, nors neretai kreditorių reikalavimų patenkinimas galimas tik esant nedideliam kreditorių skaičiui ir bankrutuojančiai įmonei turint pakankamai turto.

DEFENCE OF INTERESTS OF CREDITORS IN COMPANY BANKRUPTCY PROCEDURE UNDER THE LITHUANIAN COURT JURISPRUDENCE

Summary

In enterprise bankruptcy proceedings the interests of creditors are ensured by implementing measures which are provided for in the Enterprise Bankruptcy Law and the Civil Code. It should be noted though that according to the legal acts, interests of creditors can be defended by a court, bankruptcy administrator and creditors of the enterprise in bankruptcy. This thesis analyses methods of defending creditors' interests in the bankruptcy proceedings and application thereof, and reveals the drawbacks of legal regulation as well benefits which ensure efficient protection of creditors' interests.

Having analysed attitudes of courts and the changing statutory regulation, it can be concluded that one of the main purposes of bankruptcy proceedings is to meet the interests of creditors without acting against the interests of the enterprise in bankruptcy. Besides, it is important to satisfy interests of all creditors, without distinguishing any of the creditors as being a priority.

Protection of creditors' interests is firstly ensured by submitting creditor's claim to the bankruptcy administrator. It should be noted that only claims which are sufficiently grounded and raise no doubts are accepted; thus, not all parties are included in the proceedings, in order to ensure that only grounded claims are satisfied.

Furthermore, provisions of the Enterprise Bankruptcy Law are regularly amended, and the analysis reveals that these amendments aim at defending creditors' interests. For example, bankruptcy administrator is obliged to within period of 6 months to examine the contracts of the enterprise in bankruptcy entered into within 36 months prior to initiation of the bankruptcy proceedings. Such an obligation ensures both recovery of assets to the enterprise in case of a voidable transaction, and efficiency of the bankruptcy proceedings. In addition, bankruptcy administrator and/or creditor are entitled to challenge any transaction (on the grounds of *actio Pauliana* or by filing an indirect action), and in case of satisfaction of such claims, the assets or its equivalent in money are returned to the enterprise and are used in the liquidation proceedings and then used to satisfy the interests of creditors.

In conclusion, defence of creditors' interests in the enterprise bankruptcy proceedings is warranted by the provisions of the Enterprise Bankruptcy Law, position of the courts and application of legal regulations. It is to be highlighted that legal regulation aims at effective

protection of creditors' interests, even though satisfaction of creditors' interests is often possible only when the number of creditors is small and the enterprise in bankruptcy possesses sufficient assets.